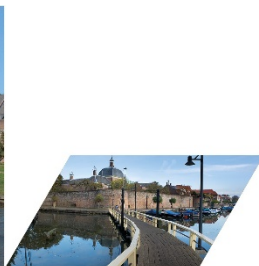

GEMEENTE
VIJF
HEE
REN
LAN
DEN

KADERNOTA 2026-2029

Inhoud

1 Inleiding en leeswijzer	2
2 Nieuwe ontwikkelingen	6
2.1 Autonome ontwikkelingen.....	6
2.2 Overige ontwikkelingen	7
2.3 Actualiteiten Gemeentefonds.....	12
2.4 Risico's.....	13
3 Financieel meerjarenbeeld	15
3.1 Voortschrijdend beeld meerjarenperspectief 2026-2029	15
3.2 Toezichtsregime Provincie Utrecht.....	16
4 Sociaal meerjarenbeeld	17
4.1 Van zorgen voor naar samen leven.....	17
4.2 Waar staan we en wat gaan we doen?	20
4.3 Uitdagingen, risico's, en gevolgen	22
5 Ombuigingen	23
5.1 Inleiding	23
5.2 Uitgevoerde procesactiviteiten sinds de Kadernota 2025	23
5.3 Ombuigingsvoorstellen voor de meerjarenbegroting 2026-2029	24
5.4 Samenvatting financiële gevolgen ombuigingsvoorstellen	30
6 Samen verder bouwen	32
7 Investeringsagenda "Het goede leven"	34
7.1 Inleiding	34
7.2 Welke typen investeringen zijn nodig en waarom?	34
7.3 Rolverdeling raad - college	44
7.4 Actuele ontwikkelingen woningbouwagenda	45
Bijlage 1 Pijplijnoverzicht	49

1 Inleiding en leeswijzer

Wij bieden u de Kadernota 2026 aan. Deze kadernota is tot stand gekomen in een tijd waarin er veel onzekerheid heerst over de financiële positie van alle gemeenten in Nederland. Al enige jaren kondigde het ravinjaar 2026 zich aan; het moment dat de bekostiging van gemeentelijke taken door het rijk via het Gemeentefonds fors terug loopt. We hebben ons hier de afgelopen jaren proactief op voorbereid. Hierdoor hebben we een deel van de effecten kunnen opvangen met eigen middelen en technische ombuigingen. We zijn nu echter op het punt gekomen dat we zonder ingrijpende ombuigingen geen sluitend financieel perspectief kunnen opstellen. De invulling van de ombuigingsopgave vormt hiermee een centraal thema in deze kadernota.

Het voorstel met de onderbouwing vindt u verderop in de kadernota (hoofdstuk 5). De onderwerpen die hierin zijn opgenomen zijn besproken in een opiniërende bijeenkomst van de commissie Algemene Zaken op 10 april 2025. Het college heeft met uw inbreng uit deze bijeenkomst het totale pakket aan geïnventariseerde ombuigingen beoordeeld, ook in relatie tot de effecten van de Voorjaarsnota en meicirculaire. Dit heeft geleid tot het voorstel dat in deze kadernota is opgenomen.

Het (demissionaire) kabinet Schoof heeft in april de Voorjaarsnota 2025 vastgesteld. In de Voorjaarsnota 2025 zijn enkele ontwikkelingen opgenomen die effect hebben op de hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Zo wordt er structureel ruim € 400 miljoen beschikbaar gesteld voor de demping van de terugval van het Gemeentefonds. Ook wordt, conform advies van de deskundigencommissie Van Ark, een structurele toevoeging van € 414 miljoen verwerkt waarmee het tekort op het budget voor de jeugdzorg gelijk over rijk en gemeenten wordt verdeeld. Bovendien wordt het ingroeipad van de Hervormingsagenda Jeugdzorg verzacht, waardoor er incidenteel nog aanvullende middelen (voor de jaren 2026 € 498 miljoen en voor 2027 € 447 miljoen) in het Gemeentefonds worden gestort.

De Voorjaarsnota 2025 laat niet alleen voordelen zien. Nadrukkelijk staan er vanaf 2028 ook nadelen in opgenomen voor het Gemeentefonds, zoals de invoering van een eigen bijdrage jeugdzorg en de indexering van besparingen op de Hervormingsagenda. Maatregelen waarmee het ravinjaar niet wordt opgelost maar eigenlijk naar achteren wordt geschoven.

De mutaties die via de Voorjaarsnota 2025 uitmonden in een aanpassing van de uitkering uit het Gemeentefonds (op basis van de meicirculaire), zijn dermate van aard dat voor de Kadernota 2026 een ander proces is gevolgd dan gebruikelijk. De uitwerking van de meicirculaire is op uw verzoek integraal verwerkt in de kadernota. Zo ontstaat het meest actuele beeld van de financiële positie op basis waarvan keuzes kunnen worden gemaakt.

Samenvattend kunnen we stellen dat de uitkomsten van de meicirculaire een verbetering laten zien van de financiële positie, maar dat we zonder toepassing van ombuigingen nog steeds jaarlijks tekorten zien. In onderstaande tabel is het meerjarenperspectief in beeld gebracht:

x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Saldo meerjarenbegroting 2025-2028	-6.249	-3.024	-2.961	-2.961
Ombuigingstaakstelling begroting 2024 en verder	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
Beginstand meerjarenbeeld 2026-2029	-8.749	-5.524	-5.461	-5.461
Resultaat 1^e bestuursrapportage 2025	-1.115	-1.115	-1.115	-1.115
Autonome en overige ontwikkelingen	-3.835	-3.725	-3.725	-4.850
Effecten meicirculaire gemeentefonds	10.059	7.447	3.624	4.337
Voorlopig resultaat (exclusief ombuigingen)	-3.640	-2.917	-6.677	-7.089
Voorstel ombuigingen	6.190	8.446	9.298	9.248
Saldo Kadernota 2026-2029	2.550	5.529	2.621	2.159

De beginstand van het meerjarenbeeld en het gestarte ombuigingsproces maken dat we uiterst terughoudend moeten zijn met het opnemen van nieuw beleid. Daarom zijn de autonome en overige ontwikkelingen beoordeeld op drie criteria:

1. Het voorstel moet onvoorzien zijn;
2. Het voorstel moet onuitstelbaar zijn;
3. Het voorstel moet onontkoombaar zijn.

Door deze beoordeling hebben we het aantal nieuwe ontwikkelingen beperkt weten te houden. Dit neemt niet weg dat er als gevolg hiervan een nadelig effect optreedt.

De uitkomsten van de meicirculaire van het Gemeentefonds zijn opgenomen in het financiële beeld van deze kadernota. Een belangrijk onderdeel van de meicirculaire wordt gevormd door de uitwerking van de Voorjaarsnota 2025 van het kabinet. In de Voorjaarsnota 2025 is een gedeeltelijke structurele tegemoetkoming voor het ravijnjaar opgenomen en een structurele compensatie voor de hogere kosten van jeugdzorg. Dit levert in de eerste jaren (2025 t/m 2027) voordelen op ten opzichte van onze eerdere verwachtingen. Deze handreikingen worden in het meerjarenperspectief echter grotendeels teniet gedaan door aanvullende rijksombuigingen vanaf 2028.

Zonder de toepassing van ombuigingen blijft het structureel resultaat tekorten laten zien. De verbeterde financiële perspectieven door de effecten van de meicirculaire geven wel wat ruimte in het ombuigingspakket. Dat, en de beelden vanuit de opiniërende bespreking in de commissievergadering van 10 april 2025, is meegenomen in het voorstel voor het ombuigingspakket dat nu voorligt.

Met de verwerking van het ombuigingspakket laat het meerjarenbeeld 2026-2029 een continu structureel positief saldo zien. Het financieel perspectief was een scenario van structurele tekorten, teruglopende solvabiliteit en verscherpt financieel toezicht door de provincie. Door de ombuigingen gaan we naar de situatie waarin wij via positieve resultaten onze vermogenspositie (en daarmee de solvabiliteit) stabiel kunnen verbeteren, ons weerstandsvermogen op peil houden en het financieel toezicht op het reguliere niveau kunnen handhaven. De positieve resultaten creëren ook een buffer voor de onzekerheid die is ontstaan als gevolg van de val van het kabinet. De uitkomsten van de aankomende verkiezingen en de vorming van het nieuwe kabinet brengen ook onzekerheid ten aanzien van de financiële perspectieven.

Het is geen eenvoudige opgave om tot ombuigingen over te moeten gaan. Iedere keuze wordt gevoeld; we moeten minderen in de dienstverlening aan de inwoners en ondernemers. Ook als gemeentelijke organisatie halen we de broekriem aan. Dat alles betekent soms een teruggang in het voorzieningenniveau, een stijging van de lokale heffingen en soms een omslag in het werken en denken. Dit besef leeft bij u, bij het college, de gemeentelijke organisatie maar vooral bij de inwoners en ondernemers in Vijfheerenlanden. Maar we staan nu op een punt dat we gezamenlijk ingrijpende maar duidelijke keuzes moeten maken. Zodat we een financieel gezonde gemeente kunnen blijven om onze dienstverlening op niveau kunnen blijven voortzetten.

We hebben samen met uw raad een uitgebreid proces doorlopen om tot de keuzes voor de ombuigingen te komen. Om inzicht te krijgen in alle mogelijke ombuigingen hebben we een dashboard ter beschikking gesteld. Daarnaast was er de afgelopen maanden ruimte voor opiniërende discussies en participatiebijeenkomsten. Zo hebben we samen met u onze bestuurlijke opdracht vorm kunnen geven, met als resultaat deze kadernota. Hiervoor bedanken wij u ten zeerste.

Met de Kadernota 2026 bieden wij u een kader waarmee we op een maatschappelijk en financieel verantwoorde wijze de komende jaren verder invulling kunnen gaan geven aan het goede leven in Vijfheerenlanden.

De secretaris,

De burgemeester,

W.J. (Judith) de Jonge

S. (Sjors) Fröhlich

Leeswijzer

In deze kadernota beschrijven we een aantal ontwikkelingen die we zien aankomen en kunnen kwantificeren. We doen voorstellen voor het sluitend maken van het meerjarenperspectief. En we informeren u over de investeringsagenda "Het goede leven", de voorgestelde ombuigingen en een aantal actuele onderwerpen die we nu nog niet kunnen kwantificeren.

In hoofdstuk twee zijn de (nieuwe) ontwikkelingen opgenomen, zoals de autonome ontwikkelingen van lonen en prijzen, bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen, kosten voortkomend uit de uitvoering van moties en raadsvoorstellen en de ontwikkeling van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds.

Onder de noemer "risico's" zijn een aantal onderwerpen opgenomen die nu nog niet genoeg zijn uitgekristalliseerd en nog niet kunnen worden gekwantificeerd.

In hoofdstuk drie wordt een geactualiseerde inschatting van het financieel perspectief gegeven. Hierbij hebben wij – waar mogelijk – de hiervoor genoemde ontwikkelingen financieel vertaald en de structurele doorwerking van eerder genomen besluiten verwerkt.

In hoofdstuk vier wordt de visie op de ombuigingen in het sociaal domein beschreven. In hoofdstuk vijf worden vervolgens alle voorgestelde ombuigingen toegelicht.

In hoofdstuk zes wordt ingegaan "Samen verder bouwen", het programma dat zich richt op de organisatieontwikkeling.

Hoofdstuk zeven tot slot omvat de investeringsagenda "Het goede leven".

De kadernota heeft één bijlage. In deze bijlage is het doorontwikkelde pijplijnoverzicht opgenomen.

2 Nieuwe ontwikkelingen

In dit hoofdstuk worden alle afzonderlijke ontwikkelingen beschreven. De financiële recapitulatie vindt u terug in hoofdstuk drie.

2.1 Autonome ontwikkelingen

Algemene loon- en prijsontwikkeling

We baseren onze loon- en prijsbijstellingen op het Centraal Economisch Plan dat het Centraal Plan Bureau (CPB) in februari 2025 heeft gepubliceerd. Dit plan geldt als onderlegger voor de Voorjaarsnota van het Rijk en daarmee ook weer voor de bijstelling van het Gemeentefonds. Voor de lonen en prijzen nemen we een gecombineerde stelpost op van € 3,2 miljoen (€ 1,2 miljoen lonen en € 2 miljoen materiële uitgaven, gemeenschappelijke regelingen etc.).

Lonen

Voor de verwachte loonontwikkeling gaan we uit van de prognose "Loonvoet sector overheid". Voor de begroting 2025 werd een verwachte stijging van 4,4% door het CPB afgegeven, dit hebben wij afgerond op 5% en structureel verwerkt. De afronding wordt ingezet voor de bekostiging van overige personele kosten die voortkomen uit Cao-afspraken.

Voor 2026 geeft het CPB een verwachte stijging van de loonvoet af van 2%. Om ook invulling te kunnen geven aan overige afspraken die voortkomen uit Cao-afspraken rekenen we met de aanname van een stijging van 2,5%. Deze verwachting verwerken we in het bijgestelde meerjarenperspectief.

Prijzen

Voor de verwachte prijsontwikkeling gaan we uit van het nationaal consumentenprijsindex (CPI). Voor de begroting 2025 werd een verwachte stijging van 2,8% door het CPB afgegeven. In de meest recente prognose is dit bijgesteld naar 3,2%. Het verschil van 0,4%-punt wordt meegenomen bij de bepaling van de indexatie van de belastingen.

Voor 2026 geeft het CPB nu een verwachte stijging af van 2,6% CPI. Deze verwachting verwerken we in het bijgestelde meerjarenperspectief, in de vorm van een nader te verdelen stelpost, voor het opvangen van stijgende lasten.

Belastingen en leges

De tarieven van gemeentelijke heffingen worden jaarlijks geïndexeerd. Hiervoor hanteren we de CPI, die voor 2026 wordt geprognostiseerd op 2,6%. Deze prognose corrigeren we voor het verschil tussen de toegepaste indexatie in 2025 en de bijgestelde indexatie voor 2025. De toegepaste indexatie is 2,8%, maar het CPB heeft de indexatie voor 2025 bijgesteld naar 3,2%. Het verschil van 0,4 procentpunt wordt toegevoegd aan de verwachting voor 2026, zodat deze op 3% uitkomt. De heffingen stijgen hierdoor met € 0,6 miljoen.

Voor de afvalstoffenheffing en de rioolheffing hanteren we als uitgangspunt dat de tarieven (maximaal) 100% kostendekkend zijn.

Subsidies

De subsidiebudgetten worden conform de bepalingen in de subsidieverordening jaarlijks geïndexeerd op basis van de Overheidsbijdrage in de Arbeidskostenontwikkeling (OVA).

Huren

De huurtarieven voor gemeentelijk vastgoed worden jaarlijks geïndexeerd. In de nog vast te stellen nota Beleid verhuur en gebruik gemeentelijke gebouwen vanaf 2026 zijn hiervoor de uitgangspunten opgenomen. Ten aanzien van de indexatie hanteren we als uitgangspunt de CPI zoals bepaald in de onderliggende huurovereenkomsten.

Bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen

Gemeenschappelijke regelingen dragen in een belangrijke mate bij aan de realisatie van de gemeentelijke taken, ofwel verlengd lokaal bestuur. Het belang en de omvang van gemeenschappelijke regelingen zijn de laatste jaren toegenomen. De bijdragen aan deze organisaties zijn navenant gegroeid.

De gemeenschappelijke regelingen waarin Vijfheerenlanden deelneemt zijn divers in omvang en deelnemerssamenstelling. En hoewel via de diverse bestuurlijke en ambtelijke gremia invloed kan worden uitgeoefend, is het in de praktijk moeilijk om als deelnemer c.q. eigenaar van zo'n samenwerking goed grip te houden op de (financiële) keuzes. Om dit te verbeteren, zoeken we in de gehele Utrechtse regio naar een gedeelde aanpak om succesvollere sturing uit te kunnen oefenen. Zodoende kunnen we gemeenschappelijke regelingen ook verantwoordelijkheid laten dragen in vraagstukken zoals de ombuigingen als gevolg van het ravijnjaar. We verwachten hier gezamenlijke resultaten te kunnen behalen vanaf de begroting 2027. Bij de beoordeling van de ingediende begrotingen en jaarstukken van verbonden partijen hanteren we de richtlijn dat een stijging van de bijdrage slechts kan plaats vinden als dit voort komt uit loon- en prijsindexatie.

Vastgestelde begrotingen van gemeenschappelijke regelingen vormen een verplichte uitgave in het kader van de Gemeentewet. Dit is hiermee een autonome ontwikkelingen die wij op de begroting moeten brengen. Via de stelpost prijsstijging hebben we een aanname van de stijging van materiele lasten in de kadernota verwerkt, waaronder de bijdragen aan gemeenschappelijke regelingen. Een hogere (of lagere) bijdrage wordt via de stelpost verwerkt.

Areaalontwikkelingen

Areaalontwikkelingen komen met name voort uit de realisatie van ruimtelijke projecten. Het bestaande areaal wordt uitgebreid en hieruit komen kosten voort op basis van bestaande beheerplannen. Dit zijn autonome ontwikkelingen en worden als zodanig verwerkt in de kadernota en begroting.

Toename areaal openbare ruimte Broekgraaf en Hoef en Haag

Door overdracht van openbare ruimte na ontwikkeling van de gebieden Broekgraaf en Hoef en Haag is het areaal in gemeentelijk beheer toegenomen. Dit betreft met name nieuwe watergangen en openbaar groen. Als gevolg hiervan stijgen de jaarlijkse onderhoudslasten voor het baggeren en onderhoud van beschoeiingen en openbaar groen met € 100.000.

2.2 Overige ontwikkelingen

Planomzetting op grond van de Omgevingswet

Op basis van de beschikbare budgetten in de begroting en de door het rijk toegezegde tegemoetkoming in de kosten voor de implementatie van de Omgevingswet is een meerjarenbegroting vastgesteld, alsmede een plan van aanpak voor de planomzetting. Vervolgens is de planomzetting qua specialistische expertise voor de eerste twee deelplannen Europees aanbesteed. Uit de vergunde aanbesteding en daarmee aanvaarde offerte bleek dat de kosten met betrekking tot de eerste twee deelgebieden fors duurder

uitvielen. Omdat deze marktontwikkeling een landelijke trend is, zijn eerst - gaandeweg de uitvoering - de ontwikkelingen qua rijksbijdragen afgewacht.

Eind 2024 is het bericht ontvangen dat het kabinet de rijksbijdragen vermindert in plaats van verruimt; dit terwijl door de complexiteit van de planomzetting de benodigde investering alleen maar toeneemt. Dat betekent dat ook met de efficiënte insteek van het gemeentelijk plan van aanpak (beleidsneutraal/gelijkwaardig, dus niet in alles investeren om te kunnen komen tot gedetailleerd maatwerk) de huidige meerjarenbegroting vanaf 2026 onvoldoende middelen omvat om uitvoering te geven aan het plan van aanpak en zodoende aan de Omgevingswet te voldoen. Als gevolg hiervan vindt een bijstelling van de raming plaats van € 283.000 in 2026 en vanaf 2027 € 502.000 structureel.

Implementatie Soortenmanagementplan

Het Soortenmanagementplan (SMP) is een werkwijze die voorziet in de bescherming van populaties gebouw bewonende diersoorten met de bijbehorende compenserende maatregelen en natuurvriendelijk isoleren. Een SMP is hét instrument om ervoor te zorgen dat wij niet actief betrokken zijn (en daarmee niet verwijtbaar handelen) bij overtredingen van de wet (voorheen Wet natuurbescherming [Wnb], nu opgenomen in de Omgevingswet) door inwoners/bedrijven/woningcorporaties en de eigen organisatie. Zonder SMP moet voor elke te isoleren woning/gebouw, elke uitbouw en elke dakkapel een apart ecologisch onderzoek worden uitgevoerd en een vergunning te worden aangevraagd.

Dit heeft een relatie met het Nationaal Isolatie Programma (NIP). Het SMP-traject bestaat uit drie fases, te weten:

1. de compensatiefase (10%)
2. de onderzoeksfase (55%)
3. de implementatiefase (35%)

In 2024 hebben we de compensatiefase gestart en afgerond, waarna de onderzoeksfase is opgestart. Deze fase wordt in 2025 afgerond. Vervolgens gaan we een implementatieplan opstellen om fase drie (de implementatie) in 2026 uit te kunnen voeren.

Voor de implementatiefase is nog geen budget voorzien. Bij de start van de procedure van de aanvraag van het pre-SMP in 2023 was nog niet voldoende helder wat de kaders en richtlijnen waren en kon niet worden voorzien hoe het proces na de onderzoeksfase (de implementatie) vormgegeven kon/moest worden. Derhalve konden er nog geen middelen worden opgenomen.

De pre-SMP vergunning is afgegeven op 28 maart 2024 en die is geldig voor twee jaar. Op 28 maart 2026 moet voldaan zijn aan de eisen (compensatiemaatregelen) om de definitieve SMP-vergunning te verkrijgen waarna implementatie plaats dient te vinden om de SMP-vergunning te kunnen doorschrijven.

Implementatiefase SMP	Incidenteel	Structureel
Compensatiemaatregelen	130.000	
Implementatiekosten	250.000	
Uitvoering soortenmanagementplan		180.000
Provinciale subsidie compensatiemaatregelen	-116.000	
Provinciale subsidie implementatie	-222.000	
Benodigde middelen	42.000	180.000

De compensatie en implementatie wordt deels bekostigd vanuit provinciale subsidiegelden. Er resteert een incidentele post van € 42.000 en een structurele post van € 180.000 die vanuit de gemeente moet worden bekostigd bij implementatie. Waar mogelijk worden de kosten verlegd naar de vergunningaanvrager. De mogelijkheden hiertoe zijn echter beperkt, daarom zijn de lasten opgenomen in deze kadernota.

ICT visie 2025-2029 (Fase 1)

Op basis van de informatie die we momenteel beschikbaar hebben geven we u hierbij inzicht in de te verwachten kosten. Het is belangrijk te beseffen dat ICT-uitgaven zich vaak moeilijk laten voorspellen op de lange termijn. Daarom zijn de genoemde bedragen indicatief en kan er in de toekomst sprake zijn van aanpassingen. We kijken bewust vooruit tot 2027 (fase 1). Dit biedt ons de flexibiliteit om onze plannen te herzien en aan te passen naarmate meer duidelijkheid ontstaat over de exacte kosten en vereisten. Wanneer er ontwikkelingen zijn die invloed hebben op de benodigde middelen houden wij u hiervan op de hoogte in de bestaande P&C producten.

Uitvoeringsprogramma

De ICT-visie wordt uitgewerkt in een uitvoeringsprogramma. Voor de uitvoering van projecten wordt gekeken naar onderlinge afhankelijkheid en volgorde. Op basis daarvan prioriteiten gesteld. Voor een aantal projecten worden additionele kosten gemaakt. Dit zijn de projecten Data-architectuur, kunstmatige intelligentie, legacy applicaties, project Microsoft365 en e-mail archivering.

Data-architectuur

Om aan de groeiende behoefte aan data-gebruik, veilig beheer en uitwisseling van informatie te voldoen, wordt een nieuwe data-architectuur gebouwd. Deze is essentieel voor het behalen van onze doelen.

Kunstmatige intelligentie (AI)

We voeren een pilot uit om te onderzoeken op welke manier AI een meerwaarde heeft voor de organisatie. Het opgenomen bedrag bestaat uit de verwachte structurele kosten om als organisatie veilig met AI te kunnen werken.

Legacy applicaties

Onder legacy applicaties verstaan wij applicaties die in het verleden gebruikt werden, na een aanbesteding zijn vervangen, maar nog gebruikt worden voor bijvoorbeeld raadpleging door middel van een raadpleeglicentie. In verband met beperkt gebruik worden deze applicaties niet meer volledig onderhouden. Niet alleen het totaal aantal te beheren applicaties neemt hierdoor toe, maar ook lopen we een verhoogd veiligheidsrisico. Het opgenomen bedrag bestaat uit de structurele licentiekosten voor een centrale applicatie voor het veilige beheer van deze oude applicaties en een incidenteel bedrag voor het migreren van de data uit legacy applicaties.

Projectinitiatie Microsoft365

Doordat we steeds meer gaan werken in de cloud zijn aanpassingen van zowel de beveiliging als de toegang nodig in ons deel van het netwerk. Het opgenomen bedrag is bedoeld voor ondersteuning bij de projectinitiatiefase. Hier brengen we in kaart wat de gevolgen zijn voor de organisatie, welke behoefte er is, welke risico's er zijn en hoe de overgang de organisatiedoelen ondersteunt. Ook brengen we de kosten en baten in kaart. De verwachting is dat eventuele kosten vooral zullen bestaan uit (incidentele) opleiding en training van onze medewerkers en eventuele migratie van data. Als er structurele aanvullende kosten zijn zal dit met een apart voorstel aan u voorgelegd worden.

E-mail archivering

Om te voldoen aan de archiefwet, moet e-mail van sleutelfunctionarissen zeven jaar bewaard worden. Het opgenomen bedrag zijn de implementatiekosten.

ICT visie en data architectuur	Incidenteel	Structureel
Data architectuur		46.800
Support		60.000
Kunstmatige intelligentie	25.000	50.000
Legacy applicaties	85.000	15.000
Projectinitiatie Microsoft365	75.000	
E-mail archivering	50.000	
Benodigde middelen	235.000	171.800

Circulair en schoon

Nederland en de gemeente Vijfheerenlanden moeten in 2050 volledig circulair zijn en in 2030 voor de helft. Maar dat doel raakt door een gebrek aan urgentie steeds verder uit beeld. Versnelling is noodzakelijk, dit onderschrijft het kabinet ook. Dit blijkt uit de ondertekening van de Krachtenbundeling Rijk-Regio voor de Circulaire Economie 2025-2026. De effecten van ons grondstoffengebruik zijn de reden waarom er op gebied van Energie, Klimaat en Biodiversiteit urgente maatregelen moeten worden genomen. Oftewel, maatregelen op het gebied van Circulariteit zijn dermate onvoorzien dat de discussie over Energie, Klimaat en Biodiversiteit gaat, in plaats van over de onuitstelbare noodzaak om de grondstoffentransitie prioriteit te geven. Het uitblijven van actie op ons grondstoffengebruik zorgt voor onoverkomelijke problemen op de andere duurzaamheidsthema's en versterkt onze afhankelijkheid van schaarse grondstoffen.

In onderstaand programma is weergegeven met welke activiteiten we hier de komende jaren naar toe willen gaan werken.

Circulair en Schoon 2026	Incidenteel	Structureel
Inwoners en preventie: Herbruikbare hygieneproducten; zindelijkheidsstraining; verpakkingen; voedselverspilling	20.000	
Inwoners en preventie: Terugdringen Single Use Plastics (SUP) bij evenementen	15.000	
Inwoners en preventie: Delen, lenen, hergebruik, reparatie stimuleren		15.000
Bouw en openbare ruimte: Ambitiedocumenten opstellen voor fysieke domein (incl evaluatie en monitoring)	10.000	
Bouw en openbare ruimte: Aansluiten bij ten minste één materialenbank/depot		3.000
Lokale economie: Gaasperwaard III	25.000	
Lokale economie: E-waste voor bedrijven	5.000	
Maatwerk afval en grondstoffen: Sponsor- en rommelmarktregeling, Gele deksels;		25.000
Netwerkbijeenkomsten, kennisdeling, branchebijeenkomsten		2.500
Partnerschappen (Groene Hart, UCAN, Schone Lek, the Bin etc.)		25.000
Duurzame Koplopersproject	2.500	
Benodigde middelen	77.500	70.500

Subsidie Stichting Duurzaam Vijfheerenlanden

Stichting Duurzaam Vijfheerenlanden (SDVHL) ontvangt vanaf 2023 voor een periode van drie jaar subsidie voor het Project Natuur en Duurzaamheidseducatie (NDE) bestaande uit:

- Coördinatie van NDE-aanbod aan (basis)scholen in Vijfheerenlanden;
- Inhoudelijke ontwikkeling en integratie van het aanbod;
- Uitvoeren van educatie primair onderwijs;
- Begeleiden van docenten;
- Bieden van faciliteiten, waaronder menskracht (vrijwilligers);
- Opleiden van educatiemedewerkers;
- Adviezen aan scholen.

Om deze projecten na 2025 te kunnen blijven uitvoeren in de toekomst en een bredere rol op te kunnen pakken binnen duurzaamheid in de gemeente Vijfheerenlanden heeft SDVHL een structurele subsidie aangevraagd om:

- Verder te kunnen werken aan haar duurzame ambities d.m.v. natuur- en duurzaamheidseducatie (NDE) gericht op jong en oud(er) en zo bij te dragen aan het realiseren van gemeentelijke duurzame doelstellingen op het gebied van klimaatadaptatie, biodiversiteit, energietransitie en een circulaire samenleving (zie a t/m g hierboven).
- het verbinden met en ondersteunen van (andere) initiatieven gericht op duurzaamheid binnen de gemeente Vijfheerenlanden in brede zin. Op deze wijze ontstaat een stevig netwerk waarin initiatieven van elkaar kunnen leren en samen optrekken (bij het aantrekken en activeren van vrijwilligers). Op die manier wordt

ook gewerkt aan het vergroten van duurzaam bewustzijn en handelingsperspectief van de inwoners in Vijfheerenlanden.

- Het mogelijk te maken additionele financiering bij externe fondsen te werven ten behoeve van duurzaamheidsactiviteiten, programma's en hierdoor een bijdrage te leveren aan het behalen van duurzaamheidsdoelen binnen de gemeente Vijfheerenlanden.

Om de positieve resultaten die tot nu toe al zijn gerealiseerd te kunnen voortzetten en de mogelijkheid te benutten om het thema duurzaamheid breed, éénduidig en overkoepelend te positioneren binnen de gemeente is het voorstel om hiervoor voor de duur van drie jaar een subsidie van € 75.000 op te nemen in de Kadernota.

Aime Bonnastraat, verkeersveiligheid

Het strategisch plan Verkeersveiligheid wordt nog verder uitgewerkt in een meerjarig uitvoeringsprogramma. De aanpak van deze prioriteitslocatie vanuit het strategisch plan Verkeersveiligheid dient echter eerder tot uitvoering te komen. Daarom worden de kapitaallasten (€ 25.000) van dit onderdeel uit het programma nu al via de Kadernota op de begroting gebracht. Voor dit project is ook cofinanciering vanuit provinciale subsidiegelden mogelijk.

Sportcentrum Berenschot en Cultureel centrum Het Dak

In het pijlpijnoverzicht in de begroting 2025 is dit onderwerp al aangekondigd. Er vindt nu onderzoek plaats naar welke mogelijkheden er zijn ten aanzien van de instandhouding van zwembad Berenschot en Cultureel centrum Het Dak. Het is nu nog niet aan te geven of het uiteindelijk om een renovatievariant of een nieuwbouwvariant zou gaan. Los van de keuze lijken de kapitaallasten voortkomend uit de investering voor iedere variant uit te komen op ongeveer € 1,2 miljoen. Om de investering mogelijk te maken, nemen we deze lasten in het meerjarenperspectief op in 2029, het laatste jaar binnen de scope van de Kadernota 2026.

2.3 Actualiteiten Gemeentefonds

Voor het opstellen van de kadernota 2026-2029 wordt voor de financiële middelen uitgegaan van de meicirculaire 2025. Echter zijn sinds de ontvangst van de septembercirculaire alweer enige maanden verstreken waarin nieuwe ontwikkelingen rond de financiering van de gemeenten hebben plaatsgevonden. Het kabinet heeft in de voorjaarsnota een aantal ontwikkelingen aangekondigd. Hieronder de belangrijkste punten.

Voorjaarsnota 2025

In de Voorjaarsnota 2025 zijn enkele ontwikkelingen opgenomen die effect hebben op de hoogte van de algemene uitkering uit het Gemeentefonds. Zo wordt er structureel ruim € 400 miljoen beschikbaar gesteld voor de demping van de terugval van het Gemeentefonds. Ook wordt, conform advies van de deskundigencommissie Van Ark, een structurele toevoeging van € 414 miljoen verwerkt waarmee het tekort op het budget voor de jeugdzorg gelijk over rijk en gemeenten wordt verdeeld. Bovendien wordt het ingroeipad van de Hervormingsagenda verzacht, waardoor er incidenteel nog aanvullende middelen (voor de jaren 2026 € 498 miljoen en voor 2027 € 447 miljoen) in het Gemeentefonds worden gestort.

Tabel 11 Reeks Gemeenten/Jeugd						
In miljoenen euro's (- is saldoverbeterend)	2025	2026	2027	2028	2029	2030
Reeks Gemeenten/Jeugd	414	1.312	1.283	- 9	- 7	3
1. w.v. Damping terugval gemeentefonds 2026	-	400	422	412	414	424
2. wv. Tekorten voor rekening rijk	414	414	414	414	414	414
3. wv. Groeipad maatregelen HA	-	498	447	-	-	-
4. wv. Eigen bijdrage Jeugdzorg	-	-	-	- 260	- 260	- 260
5. wv. Sturen op trajectduur jeugdzorg	-	-	-	- 68	- 68	- 68
6. wv. Indexeren opbrengst hervormingsagenda	-	-	-	- 507	- 507	- 507

1. Damping terugval gemeentefonds 2026

Er wordt structureel 424 miljoen euro beschikbaar gesteld voor de terugval in het Gemeentefonds vanaf 2026.

2. Tekorten voor rekening rijk

De deskundigencommissie Van Ark adviseert om het tekort in het budget voor jeugdzorg in gelijke delen te verdelen over Rijk en gemeente. De structurele kosten voor het Rijk zijn 414 miljoen euro.

3. Groeipad maatregelen Hervormingsagenda

Het ingroeipad van de maatregelen van de Hervormingsagenda wordt verzacht. De volledige besparing van de Hervormingsagenda wordt in 2028 gerealiseerd.

4. Eigen bijdrage jeugdzorg

Er wordt een eigen bijdrage ingevoerd voor jeugdzorg per 1 januari 2028. De maatregel moet 260 miljoen euro opleveren.

5. Sturen op trajectduur jeugdzorg

Rijk en gemeenten gaan met de sector afspraken maken over hoe we beter kunnen sturen op trajectduur. Deze maatregel moet 68 miljoen euro opleveren vanaf 2028.

6. Indexeren opbrengst hervormingsagenda

De besparingsopgave van de Hervormingsagenda is in prijs- en volumepeil 2019 ingeboekt. Er is een hogere besparing te veronderstellen aangezien prijs en volume sinds 2019 zijn gestegen.

(bron: Voorjaarsnota 2025, doorwerking van keuzes naar het Gemeentefonds)

De Voorjaarsnota laat niet alleen voordelen zien. Nadrukkelijk staan er vanaf 2028 ook nadelen in opgenomen voor het Gemeentefonds, zoals de invoering van een eigen bijdrage jeugdzorg en de indexering van besparingen op de Hervormingsagenda. Maatregelen waarmee het ravijnjaar dus niet wordt opgelost maar eigenlijk naar achteren wordt geschoven. Hier moeten echter nog besluiten over genomen gaan worden en over de wijze waarop invulling plaats moet gaan vinden gaat nog gesproken worden tussen rijk en VNG.

Via de meicirculaire van het Gemeentefonds zijn deze aanvullende middelen over de gemeenten uitgekeerd.

2.4 Risico's

Naast de hiervoor genoemde ontwikkelingen, hebben we ook te maken met een aantal zaken die wij op ons af zien komen die moeilijker te kwantificeren zijn. Omdat het belangrijke ontwikkelingen zijn willen wij ze hier toch alvast benoemen onder het kopje 'risico's'. Zodra hierover meer duidelijk wordt, zal dit in de desbetreffende planning en control-documenten een vervolg krijgen.

Tijdelijke huisvesting onderwijs Hoef en Haag

Vooruitlopend op de ontwikkelagenda voor de toekomst van Hoef en Haag vindt er momenteel onderzoek plaats naar de mogelijkheden en onmogelijkheden ten aanzien van locaties voor tijdelijke huisvesting. De uitdagingen op dit gebied zijn uiteengezet in een RIB met kenmerk 1430945, d.d. 14-02-2025.

Het onderzoek is nodig om de geschiktheid, de haalbaarheid, de voorwaarden en de verkrijgbaarheid van de mogelijke locaties in beeld te krijgen. Flora- en fauna, archeologie, mobiliteit, toegankelijkheid, stikstof, energie en mogelijkheden voor verwerving moet worden onderzocht. Ook moeten aanbieders/bouwers van (tijdelijke) huisvesting worden bevraagd op ontwerp en levering.

De verwachting is voornamelijk dat bij de Kadernota 2027 de omvang van de met de investering gemoeide lasten inzichtelijk zijn en opgenomen kunnen worden in het financieel meerjarenperspectief.

Verbod klepelmaaien

Voor het onderhoud van oevers en waterkanten mogen geen klepelmaaiers meer worden gebruikt. Volgens het ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur worden bij het gebruik van de klepelmaaier te veel insecten gedood, wat slecht is voor de biodiversiteit. Het verbod is het gevolg van strengere natuurwetgeving die vanaf 1 januari 2025 is ingegaan. Klepelmaaiers, die begroeiing fijn hakken met draaiende klepels, mogen dan alleen nog bij hoge uitzondering worden gebruikt. In plaats daarvan moet worden overgestapt op een messenbalk of schijvenmaaier, waarbij de insectensterfte lager is. Welke effecten dit verbod heeft op de bestaande onderhoudsbestekken is nu nog niet inzichtelijk.

Regiodeal De Fundamentele Waarde(n) van het Groene Hart

Op woensdag 30 oktober 2024 is het voorstel Regiodeal De Fundamentele Waarde(n) van het Groene Hart ingediend door de gemeenten Bodegraven-Reeuwijk, Lopik, Krimpenerwaard, Molenlanden en Vijfheerenlanden.

Het voorstel bestaat uit drie pijlers:

1. Vitale kernen en buitengebied met sterke gemeenschappen;
2. Toekomstbestendige landbouw en een breed economisch perspectief;
3. Een gezond iconisch landschap met een hoge belevingswaarde.

Onder deze pijlers hangen doelen en programma's. De uiteindelijke rijksbijdrage bedraagt € 18 miljoen voor het samenwerkingsverband. Momenteel werken gemeenten, regio partners en het Rijk aan de uitwerking van het voorstel tot een Regio Deal. In dit zogenoemde "dealmakingproces" wordt een definitief plan opgesteld met een overzicht van projecten en goede budgetverdeling en cofinanciering.

De komende periode worden de projecten verder uitgewerkt en wordt in overleg met alle betrokken gemeenten bepaald welke projecten mede vanuit de regiodeal zullen worden gefinancierd. De genoemde cofinanciering wordt gevormd door een bijdrage van gemeenten, ondernemers en maatschappelijke organisaties en zijn deels financieel en deels 'in natura'; in de vorm van uren. Voor de bijdrage vanuit gemeente Vijfheerenlanden geldt dat een groot deel van de cofinanciering voor de projecten vanuit bestaande budgetten wordt gedekt. Een nadere uitwerking volgt in het derde kwartaal van 2025.

3 Financieel meerjarenbeeld

3.1 Voortschrijdend beeld meerjarenperspectief 2026-2029

Saldo meerjarenbegroting 2026-2029

Het startpunt voor de Kadernota 2026 wordt bepaald door het saldo van de vastgestelde meerjarenbegroting 2025-2028, na verwerking van de septembercirculaire 2024 via de eerste begrotingswijziging. Alle jaarschijven sluiten daarin met een positief saldo. Daarbij moet uitdrukkelijk worden vermeld dat dit niet mogelijk zou zijn zonder de opgenomen stelposten (voor het klifjaar/opschalingskorting en voor ombuigingen).

Structurele effecten van de 1^e bestuursrapportage 2025

De structurele effecten voortkomend uit deze bestuursrapportage zijn vooruitlopend op de behandeling in uw raad verwerkt in het financieel perspectief van de Kadernota 2026. Voor een nadere toelichting op en een volledig overzicht van de overige ontwikkelingen wordt verwezen naar de rapportage zelf.

Ombuigingstaakstelling en resultaat ombuigingen 2^e lijn

Via de Kadernota 2024 en de meerjarenbegroting 2024-2027 zijn in drie fases (lijnen) taakstellende ombuigingen in de meerjarenbegroting opgenomen, om een structureel sluitende meerjarenbegroting te kunnen presenteren. De eerste twee lijnen (lijn 0 en lijn 1) zijn al ingevuld. De laatste lijn van € 2,5 miljoen vanaf 2026 moet nog worden ingevuld, dit vindt plaats via de ombuigingsvoorstellen die voorliggen in deze kadernota.

In het meerjarenbeeld is het voorstel voor het ombuigingspakket opgenomen onder de titel Voorstel ombuigingen.

Geactualiseerd meerjarenbeeld

x € 1.000	2026	2027	2028	2029
Saldo meerjarenbegroting 2025-2028	-6.249	-3.024	-2.961	-2.961
Ombuigingstaakstelling begroting 2024 en verder	-2.500	-2.500	-2.500	-2.500
Beginstand meerjarenbeeld 2026-2029	-8.749	-5.524	-5.461	-5.461
Resultaat 1^e bestuursrapportage 2025	-1.115	-1.115	-1.115	-1.115
Autonome en overige ontwikkelingen				
Doorwerking loon- en prijsstijging	-3.200	-3.200	-3.200	-3.200
Doorwerking inflatie gemeentelijke heffingen	600	600	600	600
Planomzetting op basis van de Omgevingswet	-283	-502	-502	-502
Implementatie Soorten Managementplan	-222	-180	-180	-180
ICT visie en data architectuur	-407	-172	-172	-172
Toename areaal openbare ruimte Broekgraaf, Hoef en Haag	-100	-100	-100	-100
Circulair en Schoon, uitvoeringsprogramma	-148	-71	-71	-71
Subsidie Stichting Duurzaam Vijfheerenlanden	-75	-75	-75	
Start uitvoeringsprogramma Strategisch Verkeersplan		-25	-25	-25
Berenschot/Het Dak, nieuwbouw of renovatie				-1.200
Meicirculaire, inclusief middelen commissie van Ark	10.059	7.447	3.624	4.337
Voorlopig resultaat (exclusief ombuigingen)	-3.640	-2.917	-6.677	-7.089
Voorstel ombuigingen	6.190	8.446	9.298	9.248
Saldo Kadernota 2026-2029	2.550	5.529	2.621	2.159

3.2 Toezichtsregime Provincie Utrecht

De provincie fungeert als toezichthouder voor de gemeentelijke financiën en is hiermee complementair aan de kaderstellende en controlerende taak van de raad. Als toezichthouder vormt de provincie een oordeel over het structureel en reëel evenwicht van de begroting (en de meerjarenraming). Het oordeel wordt primair gebaseerd op het begrotingsjaar (2026). Als hier sprake is van reëel evenwicht volgt goedkeuring. Anders moet uit de meerjarenraming blijken dat er een structureel en reëel sluitende situatie ontstaat.

Daarnaast heeft de toezichthouder een adviserende rol, maar grijpt ook in waar dat nodig is. Specifiek voor ombuigingen, bezuinigingen en taakstellingen beoordeeld de toezichthouder de hardheid en haalbaarheid.

Uit de toezichtsbrief van de provincie Utrecht voor de begroting 2026:

"Wij beoordelen uw structurele en reële begrotingspositie

Uitgangspunt bij het financieel toezicht is dat u onder repressief toezicht blijft. Repressief toezicht betekent dat uw gemeente zonder onze voorafgaande goedkeuring de begroting kan uitvoeren. Voorwaarden om onder repressief toezicht te blijven zijn dat u ervoor zorgt dat uw begroting en/of meerjarenraming structureel in evenwicht is en dat de ramingen in uw begroting realistisch zijn (structureel en reëel evenwicht). Deze voorwaarden zijn opgenomen in de Gemeentewet. Met "structureel in evenwicht" bedoelen we dat er tegenover de structurele lasten in ieder geval evenveel structurele baten (dekkingsmiddelen) staan. De incidentele lasten mogen worden gedekt door structurele en door incidentele baten. Met reëel evenwicht bedoelen we dat de geraamde baten en lasten in de begroting en meerjarenraming volledig en realistisch zijn en dat de opgenomen lasten voldoende zijn om de geplande taken te kunnen uitvoeren.

In dit kader wijzen wij u ook op de Notitie incidenteel/structureel die in het Bestuurlijk overleg financiële verhoudingen (Bofv) van 21 november 2023 is vastgesteld. Op basis van deze notitie is het gemeenten, onder voorwaarden, toegestaan een deel van het surplus van de algemene reserves in te zetten als structureel dekkingsmiddel.

Financiële onzekerheden

Wij begrijpen dat onzekerheden over de door de gemeenten te ontvangen rijksbijdragen vanaf 2026 het begrotingsproces bemoeilijken. Zo wordt de algemene uitkering van het Gemeentefonds met ca. € 2,3 miljard verlaagd en is nog niet duidelijk in hoeverre de adviezen over de middelen voor jeugdzorg uit het rapport van Ark door de regering worden opgevolgd. Net als u zijn wij ook in afwachting van de informatie in de komende meicirculaire. Bij de beoordeling van uw begroting gaan wij er van uit dat u minimaal de meicirculaire 2025 in de ramingen verwerkt of, indien dit bij u gebruikelijk is, de septembercirculaire 2025. Mochten op landelijk niveau afspraken worden gemaakt die hiervan afwijken, dan brengen wij u zo spoedig mogelijk op de hoogte.

Wij wijzen u er met nadruk op dat wij bij het toezicht op de begroting 2026 en meerjarenraming 2027-2029 geen andere uitgangspunten zullen hanteren dan gebruikelijk. Onze wettelijke rol als toezichthouder zullen wij blijven uitvoeren op de wijze die u de afgelopen jaren van ons gewend was. Van aanpassing van het toezicht is geen sprake."

4 Sociaal meerjarenbeeld

Binnen het Sociaal Domein streven we naar een vitale samenleving met inwoners die naar vermogen mee kunnen doen in sterke gemeenschappen. Dit is niet voor iedereen makkelijk of vanzelfsprekend.

Het aantal hulpvragen van inwoners blijft daarom stijgen, daarbij neemt de complexiteit van deze vragen toe. De meeste hulpvragen worden beantwoord met zorg op maat, zorg die we niet zelf leveren. Hier kopen wij producten van zorgverleners en leveranciers voor in. Als dit zich zo voortzet, dan wordt de zorg onhoudbaar en onbetaalbaar. Dit heeft effect op de toegankelijkheid van zorg en ondersteuning. De wachtlijsten worden steeds langer, de ondersteuning die beschikbaar is wordt duurder en gezien de krapte op de arbeidsmarkt dienen we scherp toezicht te houden op de kwaliteit. Dit moet en kan anders!

De transformatie in het Sociaal Domein is een 'beweging naar de voorkant' waarbij zorg en ondersteuning steeds meer worden georganiseerd vanuit de kracht van de samenleving in plaats van voornamelijk via professionele hulp. Dit betekent dat gemeenten en maatschappelijke partners proberen om formele zorg en ondersteuning (zoals professionele begeleiding) zo veel mogelijk aan te laten sluiten bij informele ondersteuning (zoals familie, vrienden, burens en vrijwilligers). Transformatie betekent ook dat je met elkaar accepteert dat niet alles op te lossen is. Tegenslagen en het (ver)dragen daarvan horen ook gewoon bij het leven.

4.1 Van zorgen voor naar samen leven

Met deze ombuigingen versnellen we de beweging naar de voorkant: 'van zorgen voor naar samen leven'.

- We gaan uit van een inclusieve samenleving waarin iedereen, ongeacht kwetsbaarheid of beperking, naar vermogen mee kan doen.
- We ondersteunen en versterken waar mogelijk de sociale basis en investeren in het Sociaal Team en het brede netwerk in de hele keten, van partners in de sociaalpedagogische basis, met professionals in de jeugdgezondheidszorg, de kinderopvang, met scholen, jongerenwerkers, welzijnsorganisaties, sportverenigingen, huisartsen en met specialistische jeugdzorgaanbieders. Het Sociaal Team is laagdrempelig en zorgt voor passende ondersteuning voor wie dat noodzakelijk is. We sluiten aan bij de leefwereld van inwoners.
- We kijken strikter wie er geïndiceerde zorg of ondersteuning nodig heeft en zorgen zo dat de zorg toegankelijk blijft voor degenen die dit het hardst nodig hebben.
- Collectieve ondersteuning gaat daarbij vóór op individuele ondersteuning, inwoners in een kwetsbare situatie gaan vóór veerkrachtige inwoners en kinderen gaan vóór volwassenen. Daarbij hebben wij partners waarnaar wij terug en/of kunnen doorverwijzen.

De wet- en regelgeving scheppen weliswaar ruimte voor het maken van scherpere keuzes in zorg en ondersteuning. Echter, dit moet nog wel bekrachtigd worden in lokale wet- en regelgeving. En keuzes ook werkelijk maken, vraagt lef en doorzettingsvermogen. De voorgestelde beweging vraagt niet alleen een verandering in beleid. Het vraagt ook een cultuur- en gedragsverandering van zowel bestuurders, professionals en inwoners: meer eigen verantwoordelijkheid en met oog voor inwoners in een kwetsbare situatie die extra hulp nodig hebben.

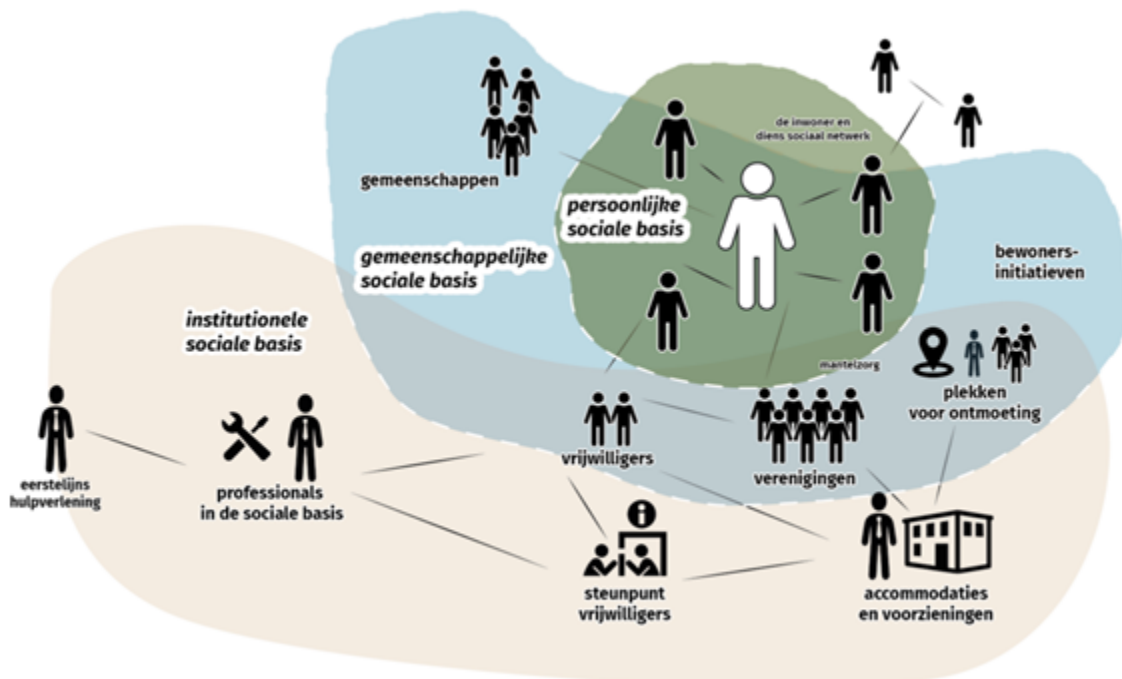
Deze ombuigingenopdracht wordt vanuit drie programmalijnen opgepakt:

1. Sociale Basis 18-/18+
2. Opvoeden & Opgroeien 18-
3. Meedoen & Zelfredzaamheid 18+

Sociale basis 18-/18+

Sociale basis betekent in Vijfheerenlanden dat wat mensen in netwerken (groot en klein, informeel en formeel, georganiseerd en spontaan) met en voor elkaar doen. De sociale basis gaat over iedereen, jong en oud, kwetsbaar of niet en is van iedereen. De sociale basis is niet iets wat extern opgelegd kan worden en is bovendien afhankelijk van de bijdragen van velen. Dit biedt kansen en is kwetsbaar tegelijk.

Een sterke sociale basis is voorwaardelijk voor het slagen van de beweging naar de voorkant. Een voorkant waarin inwoners een persoonlijk steunend netwerk hebben, waarin gemeenschapskracht bloeit en waarin professionals zo nodig laagdrempelig, kortdurend, en als het even kan inwoners met een zorg- en ondersteuningsvraag collectief ondersteunen. Daarom versterken we vanuit onze rol de sociale basis door samen met de maatschappelijke partners in te zetten op onder andere netwerkversterking, samenlevingsopbouw, elkaar ontmoeten en ondersteunen en positieve gezondheid.

Bron: Verwey Jonker Instituut

Bestaanszekerheid is een voorwaarde voor een sterke sociale basis: naar elkaar omkijken, je vrijwillig inzetten voor iets of iemand worden makkelijker als een inwoner sociaal krachtig is en geen last heeft van chronische (geld)stress. Bestaansonzekerheid leidt tot een verslechtering van de gezondheid en een grotere kans op sociale uitsluiting. Kinderen die opgroeien in armoede lopen vaak een achterstand op die moeilijk in te lopen is. We zetten daarom in op vroegsignalering en preventie van armoede om problemen te voorkomen of verminderen.

Een sterke sociale basis staat in Vijfheerenlanden gelijk aan 'goed samen leven met een hoog welzijn voor iedere inwoner'. Een sterke sociale basis is daarmee voor ons een doel op zich. Tegelijk zien wij ook de instrumentele waarde: de sociale basis als middel. Vanwege de preventieve werking van wat er in de sociale basis gebeurt, ervaren inwoners minder (snel) problemen. De problemen die er zijn, worden eerder met elkaar opgelost of gedragen. Dit draagt bij aan de houdbaarheid van de zorg; een sterke sociale basis voorkomt of vertraagt het beroep op complexere en duurdere zorg en ondersteuning. Minder beroep op complexere en duurdere zorg en ondersteuning, kan de stijgende kosten van zorg en ondersteuning voorkomen of dempen.

Sport & Cultuur

Sport, bewegen en cultuurparticipatie spelen een belangrijke rol in een sterke sociale basis. Met een actieve leefstijl blijven mensen fit en kan stress verminderd worden. Sport en bewegen bieden bovendien kansen om mensen te ontmoeten en vriendschappen te sluiten en dragen zo bij aan verbinding. Ook door cultuurparticipatie ontstaat een gevoel van verbondenheid en voelen mensen zich fitter, gezonder en vrolijker. Het zorgt voor een toenemend zelfvertrouwen en een afname van (emotionele) eenzaamheid. Kortom: de verbinding tussen mensen neemt toe, zij ontwikkelen zichzelf en hun (mentale) veerkracht neemt toe. Die verbondenheid tussen inwoners maakt en versterkt de sociale basis.

Verminderen van inzet op bewegen is een lastige keuze die we toch moeten maken. Deze verminderde inzet raakt namelijk met name de meer (financieel) veerkrachtige inwoners, waardoor we het ondersteuningsniveau aan inwoners in een kwetsbare situatie overeind kunnen houden. We gaan hierbij uit van solidariteit en gedeelde verantwoordelijkheid met maatschappelijke organisaties en inwoners en buigen zo om zonder af te breken.

Tot nu toe vergoedt de gemeente het eerste uur bewegingsonderwijs in het basisonderwijs voor 50% ondanks dat scholen zelf verantwoordelijk zijn voor het bewegingsonderwijs. Door dit terug te brengen naar 25% kan € 135.000 worden bespaard. Wanneer de scholen hun taken op dit vlak niet op dezelfde wijze willen blijven uitvoeren, dan betekent dit dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs voor basisschoolleerlingen vermindert.

Opvoeden & Opgroeien 18-

"De jeugd heeft de toekomst. Door veilig en gezond op te groeien, goed onderwijs te genieten, vrienden te maken, onbekommerd buiten te spelen, te bewegen en te sporten krijgen jeugdigen de goede start die zo belangrijk is."

De Nederlandse jeugd beschouwt zichzelf als één van de gelukkigste van Europa. Anderzijds geven veel jeugdige aan te kampen met mentale gezondheidsproblemen; prestatiedruk (bijvoorbeeld in het onderwijs), de druk vanuit Social Media en zorgen over de toekomst (huisvesting, klimaat, bestaanszekerheid) veroorzaken onzekere, angstige of zelfs depressieve gevoelens. Onze jongeren hebben het goed, maar leven in een zeer complexe samenleving. Jarenlang is het antwoord hierop "jeugdhulp" geweest. Het aantal jeugdhulptrajecten is fors gestegen, ook in Vijfheerenlanden. Met als gevolg dat de jeugdhulp niet meer financieel houdbaar is. Daarnaast is de jeugdhulp door onder andere de lange wachtlijsten niet meer toegankelijk en beschikbaar voor kinderen in de meest kwetsbare situatie, bijvoorbeeld kinderen met een beschermingsmaatregel, met ernstige psychiatrische problematiek, met een beperking of chronische aandoening.

Het in stand houden en waar nodig uitbreiden van de pedagogische en sociale basis is noodzakelijk. Wanneer ouders vanaf vroeggeboorte in staat zijn een veilige leef- en leeromgeving voor hun kinderen te creëren, des te groter is de kans dat kinderen gezond opgroeien. We houden collectieve voorzieningen in stand en waar nodig breiden we die

uit, zoals Onderwijszorgarrangementen (OZA's). We investeren dus in het sociaal domein om specialistische jeugdhulp af te kunnen bouwen.

Meedoen & Zelfredzaamheid 18+

Niet alleen voor de jeugd, maar ook voor volwassenen in Vijfheerenlanden geldt dat de vraag van inwoners en de beschikbare middelen uit elkaar lopen. Zonder ingrijpen neemt dit alleen nog maar toe.

Een groot deel van de beschikbare middelen wordt ingezet voor huishoudelijke ondersteuning. Als we de grenzen van de wet opzoeken kan een deel van de gebruikers met een lichtere vorm van huishoudelijke hulp of met een lagere frequentie af. Inzet van robotica kan ook hulp bieden, bijvoorbeeld in de vorm van een robotstofzuiger. We realiseren ons dat deze oplossing(en) deels ten koste gaan van de signaleringsfunctie door de huishoudelijke hulp. Echter, momenteel ontvangt iedereen met een indicatie huishoudelijke ondersteuning waarbij de hulp is opgeleid om ook zaken te signaleren. Niet iedereen heeft deze signalerende functie nodig.

De landelijke herinvoering van de inkomens- en vermogens afhankelijke eigen bijdrage Wmo is uitgesteld en wordt mogelijk controversieel verklaard. Dit betekent dat de kans ontnomen wordt om lokaal eerder te starten met het invoeren van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage.

4.2 Waar staan we en wat gaan we doen?

Waar staan we?

- De raad heeft in het eerste kwartaal van 2025 de visie op de Sociale Basis vastgesteld.
- Wij voeren de Hervormingsagenda Jeugd, het Toekomstscenario kind- en gezinsbescherming, het Integraal Zorg Akkoord (IZA), het Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA), Woonzorgvisies, Sportakkoord, Preventieakkoord en de Landelijke Nota Gezondheidsbeleid uit. Met als doel het versterken van een breed netwerk en/of brede omgeving. Om dit te bewerkstelligen heeft het rijk een eerste tussenstap gezet in de opvolging van bovenstaand advies om financiële middelen beschikbaar te stellen om in te groeien in de maatregelen vanuit de Hervormingsagenda. In de Voorjaarsnota worden de middelen dan ook 'ingroeipad' maatregelen Hervormingsagenda genoemd.
- De nieuwe verordening Leerlingenvervoer is door de raad in het eerste kwartaal van 2025 vastgesteld en wordt uitgevoerd.

Wat gaan we de komende periode doen?

Inwoners met een ondersteuningsvraag zullen bij het Sociaal Loket geholpen worden om de beweging naar de voorkant te maken. Daarbij wordt anders naar de vraag gekeken. We starten al in 2025 met deze werkwijze. Bij de afweging voor de inzet van ondersteuning wordt de volgende volgorde aangehouden:

1. Het uitgangspunt is normaliseren. We richten ons op de meest kwetsbare inwoners. Daarmee samenhangend hoeft en kan niet alles opgelost worden. Het hoort ook bij het leven dat er problemen ontstaan.
2. Hierna richten we ons eerst op het aanspreken of indien nodig het versterken van het persoonlijke netwerk.
3. Daarna kijken we of algemene voorzieningen (institutionele sfeer van de sociale basis) een (gedeeltelijke) oplossing bieden.
4. Als dit niet voldoende zal zijn, dan wordt bekeken of de ondersteuning collectief ingezet kan worden vanuit het Sociaal Team of een maatschappelijke partner.
5. Pas daarna wordt overwogen of individuele ondersteuning, geboden door het Sociaal Team, een oplossing is.

6. De inzet van een aanbieder (met een duidelijke opdracht en casusregie vanuit Sociaal Team) is het sluitstuk en alleen voorbehouden als al het voorliggende niet voldoende helpt. We focussen ons daarbij op de inwoners in de meest kwetsbare situatie.

Daarbij zullen we ook onderzoeken wat de mogelijkheden zijn om:

- Ondersteuning af te bouwen;
- Innovatieve producten te gebruiken binnen de huishoudelijke ondersteuning;
- Niet effectief bewezen hulp niet meer in te zetten;
- Ondersteuning en zorg in te zetten met een duidelijk doel en maximumtrajectduur waarbinnen verwacht wordt dat het doel behaald wordt;
- Als er bijkomende problematiek, zoals schulden, speelt, waarvoor geldt dat het oplossen daarvan randvoorwaardelijk is, deze bijkomende problematiek eerst aan te pakken;
- De institutionele sfeer van de sociale basis in kaart te brengen en waar nodig te faciliteren;
- Bij (complexe) echtscheiding geen jeugdhulp meer in te zetten;
- Om e-Health in te zetten.

Het credo hierbij is 'elke inwoner krijgt de ondersteuning die het vraagt' wordt daarmee steeds meer 'elke inwoner krijgt de ondersteuning die strikt noodzakelijk is'. Dit vraagt lef doordat we de grenzen gaan opzoeken van wat wettelijk moet en we inwoners bewegen eerst andere stappen te ondernemen, voordat de gemeente (financieel) bijspringt. Daarmee houden we zorg en ondersteuning overeind voor die inwoners die het echt nodig hebben.

Wanneer zit een inwoner in een kwetsbare situatie?

Vijfheerenlanden is een gemeente waar we er zijn voor inwoners in een kwetsbare situatie. Juist in een tijd waar keuzes gemaakt moeten worden, kiezen wij om ervoor om prioriteit te leggen bij deze groep inwoners. Uitgangspunt: niemand valt tussen wal en schip.

Een inwoner verkeert in een kwetsbare situatie als er meer risicofactoren en minder beschermende factoren aanwezig zijn. Het is voor deze inwoners zonder hulp niet mogelijk om naar vermogen zo zelfstandig mogelijk te functioneren en mee te doen. Voorbeelden hiervan zijn een combinatie van: geen veilige of stabiele huisvesting, wonen in een omgeving met veel criminaliteit, huiselijk geweld of slechte leefomstandigheden, afhankelijkheid van hulp bij dagelijkse taken (persoonlijke verzorging, begeleiding), onvoldoende stabiele basis bij jongeren uit een zorginstelling of pleeggezin, niet zelfstandig kunnen (organiseren) van wonen door jongeren afkomstig uit residentiële jeugdzorg of pleegzorg en moeilijke terugkeer in de maatschappij door een verleden in de verslavingszorg of het strafrecht.

We spreken de voorkeur uit om bovenstaande factoren vroegtijdig te signaleren en de onderliggende oorzaak te achterhalen (bijv. een licht verstandelijke beperking, een psychische stoornis, onveilige hechting), wanneer voorkomen niet meer haalbaar is. Dit komt een zo effectief mogelijke hulp ten goede. Het motto 'voorkomen is beter dan genezen' blijft uiteraard overeind.

4.3 Uitdagingen, risico's, en gevolgen

Zonder investeringen in het sociaal domein, is het onmogelijk om de beweging naar de voorkant te kunnen maken. Deze verandering brengt uitdagingen, risico's, en gevolgen met zich mee. We noemen de belangrijkste:

- Het blijvend ontbreken van een sociaal netwerk.
- Onvoldoende vrijwilligers om de activiteiten van de algemene voorzieningen uit te voeren.
- Onduidelijke grens tussen lichte en zware zorg (gevolg: inwoners vallen tussen wal en schip).
- Overbelasting van mantelzorgers.
- Onvoldoende financiële middelen om zelf dingen op te lossen.
- Inwoners in de meest kwetsbare situatie haken af.
- Sociale basis is niet iets wat 'te sturen' of 'in te zetten' is om beleidswensen mee te realiseren.
- Eventuele toename van klachten en bezwaren moet worden opgevangen (deels ondervangen met een gelijkkluidend verhaal vanuit het klantcontact centrum (KCC)/ en Sociaal Team richting de inwoner en FAQ (met communicatie).
- Mogelijk moeten naast beleid ook verordeningen aangepast worden.
- We kunnen het niet alleen: scholen, huisartsen en andere maatschappelijk partners zijn nodig om de beweging te kunnen maken.
- Hoewel we versnellen, is ook geduld nodig: de maatregelen zijn niet van vandaag op morgen geregeld, goed personeel en vrijwilligers zijn lastig te vinden en we zullen - onvoorziene- obstakels tegenkomen bij de uitvoering van de maatregelen.
- Er moet geïnvesteerd blijven worden in mensen aan het werk helpen en het voorkomen van armoede en schulden.
- Het uitvoeren van de kaders zoals beschreven in deze visie vraagt om tijd en ruimte. Het voeren van (kritische) en ondersteunende gesprekken, het gezamenlijk anders leren kijken naar hulpvragen en het zelf bieden van intensievere ondersteuning, kost tijd. Dit betekent dat wachttijden en wachtlijsten voorlopig blijven bestaan en mogelijk tijdelijk oplopen. Deze verandering vraagt om een kanteling in denken en doen: het vergt pionierschap, lerend vermogen en het durven oppakken van nieuwe, waardevolle initiatieven. Daarnaast lopen de wachttijden bij zorgaanbieders ook op wat betekent dat het Sociaal Team 'overbruggingszorg' levert. Het Sociaal Team zal bij aanmelding beoordelen of er gewacht kan worden op hulp. Als dit niet het geval is, wordt er direct hulp ingezet. De verwachting is dat op termijn de vraag en daarmee de wachttijd en wachtlijst afneemt. We zullen dit gaan monitoren, zodat we tijdig kunnen bijsturen om zo snel mogelijk tot een bestendige nieuwe manier van werken te komen.

Samenwerking sociaal team en sociale basis

Het vraagt afstemming en concretisering naar aanloop van de begroting om de samenwerking tussen maatschappelijke partners in de sociale basis en het Sociaal Team scherper te stellen. Om de beweging naar de voorkant tot uitvoer te kunnen brengen, zijn investeringen randvoorwaardelijk om de zorg elders te kunnen beleggen.

De meer gedetailleerde uitwerking hiervan in een projectopdracht zal na de vaststelling van de kadernota verder vorm krijgen, zodat dit opgenomen kan worden in de begroting.

Tevens zal dan meer duidelijk zijn waar en op welke manier de sociale basis versterking behoeft.

5 Ombuigingen

5.1 Inleiding

Vanaf de Kadernota 2023 hebben wij te maken met een grote mate van financiële onzekerheid. Het gaat hierbij vooral over de hoogte van onze inkomsten uit het Gemeentefonds vanaf 2026 (het ravijn- of klifjaar). Daarnaast hebben we te maken met grote kostenstijgingen door hoge inflatie en een nog hardere stijging van een aantal openeinderegelingen in het sociaal domein. Om die reden staan in de kadernota's en begrotingen van de afgelopen jaren - naast ambities - ook financiële uitdagingen. De afgelopen jaren is het steeds weer gelukt een sluitende meerjarige begroting vast te stellen. Dit kon door het voeren van een verstandig financieel beleid en het inboeken van besparingen met relatief weinig impact voor onze inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties.

Om dit ook in 2026 voor elkaar te krijgen is in de Kadernota 2025 gewerkt met een ombuigingstaakstelling die in de begroting 2026 definitief en concreet ingevuld moet zijn. Bij het invullen van deze taakstelling lukt dat helaas niet met alleen maar financieel-technische aanpassingen en ombuigingen met weinig impact. Met uw raad is een zorgvuldig proces opgesteld en uitgevoerd.

5.2 Uitgevoerde procesactiviteiten sinds de Kadernota 2025

Na het vaststellen van de Kadernota 2025 zijn op het dossier ombuigingen onder meer de volgende activiteiten uitgevoerd:

- Er is een klein slim groepje (KSG) gevormd. Dit groepje heeft het bestuurlijke proces beschreven, waaronder de bestuurlijke besluitvormingsmomenten. Ook heeft het KSG bureau Berenschot geselecteerd om te ondersteunen bij het doorlichten van onze begroting.
- Bureau Berenschot heeft de gemeentebegroting 2025 technisch doorgelicht. Dit heeft geleid tot een overzicht van theoretisch beïnvloedbare kosten, zonder daarbij te kijken naar de maatschappelijke impact hiervan.
- College en raad zijn onder begeleiding van de gespreksleider van Berenschot de dialoog met elkaar aangegaan over de vraag: "Wat voor gemeente willen we zijn?" of beter, in het licht van de huidige financiële realiteit: "Wat voor gemeente kunnen we nog zijn?"
- De theoretisch beïnvloedbare kosten zijn vertaald in concrete ombuigingsmogelijkheden die zijn opgenomen in een dashboard, inclusief een beschrijving van de maatschappelijke impact hiervan. Dit dashboard is medio januari aan de raad ter beschikking gesteld.
- Op basis van het voorgaande heeft het college een selectie gemaakt van haalbare ombuigingsmogelijkheden. Hierover is opiniërend gesproken in de commissie Algemene Zaken van 10 april jl.
- De uitkomst van de voorgaande stappen, inclusief het actuele financiële beeld hebben geleid tot de ombuigingsvoorstellen in deze kadernota.

5.3 Ombuigingsvoorstellen voor de meerjarenbegroting 2026-2029

In deze paragraaf zijn de ombuigingsvoorstellen opgenomen die het college doet om tot een sluitende meerjarenbegroting 2026-2029 te komen. Deze zijn onderverdeeld in besparingen op het ruimtelijk domein, sociaal domein en bedrijfsvoering & dienstverlening. Per domein wordt gestart met een algemeen beeld en vervolgens worden de ombuigingsmaatregelen kort omschreven, inclusief het te verwachten maatschappelijk en financieel effect.

5.3.1 Ruimtelijk domein

Op het ruimtelijk domein hebben wij ombuigingsvoorstellen opgenomen die optellen tot een bedrag van ruim € 3 miljoen in de eerste jaren, aflopend naar iets minder dan € 2 miljoen in 2029. Deze zijn onderverdeeld in de thema's investeringsplanning, beheer openbare ruimte en overig.

Maatschappelijk effect Investeringsplanning

In onze gemeentelijke begroting is financiële ruimte opgenomen om voor een totaalbedrag van € 80 miljoen aan investeringen te doen ter realisering van onze doelstelling om in de periode 2027-2040 3.000 nieuwe woningen te realiseren. We waarborgen hiermee een mooie, groene, bereikbare, duurzame en betaalbare woonomgeving. Wij willen niet tornen aan deze investeringsruimte. Deze borgt immers de kwaliteit van wonen en werken in onze gemeente voor de komende decennia. Wel is het zo dat wij verwachten, dat de investeringen die verbonden zijn aan deze doelstellingen vooral in de periode 2030-2040 zullen worden gerealiseerd. Dit betekent, dat de in de meerjarenbegroting opgenomen financiële dekking kan worden doorgeschoven. Nu bouwt deze in de periode 2024-2028 op tot structureel € 2 miljoen aan kapitaallasten per jaar. Het voorstel is om deze opbouw door te schuiven naar de periode 2028-2032. Dit betekent een incidentele bezuiniging van € 1,2 miljoen in 2026, van € 1,6 miljoen in 2027 en 2028 en van € 1,2 miljoen in 2029, die in drie jaar afloopt tot € 0 in 2032.

Financieel effect Investeringsplanning

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Ruimtelijk domein: investeringsplanning	1.200	1.600	1.600	1.200
Investeringsplanning	1.200	1.600	1.600	1.200

Maatschappelijke effect Beheer openbare ruimte

Uit de quick scan organisatiekosten die in 2024 is uitgevoerd, blijkt dat de kosten van het beheer van de openbare ruimte in Vijfheerenlanden vergelijkbaar zijn met de kosten van andere gemeenten. Dat betekent, dat ombuigingen vooral gevonden moeten worden in de gewenste kwaliteit van het beheer. Randvoorwaarde daarbij is dat dit niet ten koste mag gaan van de veiligheid van de openbare ruimte en ook niet mag leiden tot achterstallig onderhoud. De voorstellen betreffen dan ook vooral voorstellen gericht op verlaging van het kwaliteitsniveau van beheer van een A (begraafplaatsen) of hoog B-niveau (groen) tot een sober B-niveau of soms tot een C-niveau (bedrijfsterreinen), bijvoorbeeld door het verminderen van inspecties en het koppelen van de uitvoering van het groenbeleidsplan aan logische vervangingsmomenten.

Financieel effect Beheer openbare ruimte

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Ruimtelijk domein: beheer openbare ruimte	535	535	535	535
Inspectiecyclus naar 4 jaarlijks	5	5	5	5
Beeld werklandschappen beheer openbare ruimte minimaal	150	150	150	150
Onkruidbestrijding	100	100	100	100
Uitvoering groenbeleidsplan koppelen aan vervangingsmomenten	250	250	250	250
leder kind een boom stoppen	30	30	30	30

Maatschappelijke effect Overig

Bij de overige voorstellen op het ruimtelijk domein betreft het vooral het verminderen van onze beheerinspanningen op gemeentelijk vastgoed (MJOP) door het gefaseerd invoeren van het amendement over dit onderwerp. In het amendement (en dus in het opinievoorstel) werd nog gesproken over € 1,3 miljoen. Dat betrof de inschatting per eind vorig jaar. In de 1^e bestuursrapportage 2025 is het bedrag precies uitgerekend en komen we uit op € 1,1 miljoen. Verder zijn de actualisatie van de begrote huuropbrengsten opgenomen in de 1^e bestuursrapportage 2025 opgenomen. De kosten stijgen dus minder hard dan verwacht. Hierdoor daalt het maximaal om te buigen bedrag van € 1,3 miljoen naar afgerond € 1 miljoen.

Met de aanpassing van het beheerplan vastgoed 2025-2028 kunnen we kosten besparen. Dit voorstel wordt in juli aan de gemeenteraad ter besluitvorming voorgelegd en gaat uit van € 411.000 aan lagere kosten. Daarnaast is het mogelijk om een deel van de geraamde kosten op andere wijze te dekken, bijvoorbeeld in de tarieven. Dit betekent dat er, op basis van het tienjaarsgemiddelde, een bedrag van € 299.000 structureel per jaar minder nodig is dan aanvankelijk werd aangenomen. Concreet gaat het hierbij om:

- Gemeentehuis Leerdam (kan vervallen ivm verbouwing tot nieuw gemeentehuis Vijfheerenlanden)
- Huisvesting bijzondere doelgroepen (toerekenen aan Rijksmiddelen/reserve)
- Milieustraat en rioolgemaal (toerekenen aan afvalstoffen- en rioolheffing, beperkt effect op het tarief)

Hierbij hebben we de kosten van vastgoedobjecten op en rondom onze begraafplaatsen nog buiten beschouwing gelaten. De begraafexploitatie is bij lange na niet kostendekkend. Wanneer wij ook al de kosten van het vastgoed die samenhangen met begraven toerekenen aan de lijkbezorgingsrechten, dan dalen de gemeentelijke exploitatielasten met € 112.000. Het tarief voor lijkbezorgingsrechten zal als gevolg hiervan echter stijgen met 11%. Dit vinden wij op dit moment niet verantwoord. De lagere kosten en het dekken van kosten uit tarieven en Rijksmiddelen leiden tot een structurele besparing van € 0,7 miljoen. Dat is lager dan het maximaal om te buigen bedrag, maar wel een realistisch bedrag dat op verantwoorde wijze gerealiseerd kan worden.

Tenslotte stellen we voor om voorbereidings- en werkbudgetten op het gebied van ruimtelijke ordening te verminderen of te schrappen. Dit heeft als consequentie dat minder eigen initiatieven kunnen worden ontplooid of dat wij meer afhankelijk worden van bijdragen of subsidies van derden. Dergelijke bijdragen en subsidies zijn echter zeker beschikbaar. Zie bijvoorbeeld de Uitvoeringsagenda Regiodeal Groene Hart en de middelen voor de Regiohub Vianen.

Financieel effect Overig

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Ruimtelijk domein: overig	828	828	828	828
Fasering amendement MJOP	710	710	710	710
Schrappen activiteiten preventie OOV	40	40	40	40
Openbaar vervoer, onderzoek spoorveiligheid	20	20	20	20
Beïnvloedbaar deel budget ruimtelijke ordening	20	20	20	20
Voorstudiebudget grondbeleid	38	38	38	38

5.3.2 Sociaal domein

Op het sociaal domein hebben wij ombuigingsvoorstellen opgenomen die optellen tot afgerond € 2 miljoen in 2026, oplopend tot ruim € 4 miljoen vanaf 2029. Deze zijn onderverdeeld in de thema's preventie, ondersteuning, participatie en sport & cultuur.

Maatschappelijk effect Preventie

Preventie gaat uit van een versterkte sociale basis en bevordert eigen verantwoordelijkheid, waardoor inwoners in een kwetsbare situatie beter worden ondersteund door hun omgeving en zelfstandig, naar vermogen kunnen functioneren. Niet meer investeren resulteert in hogere uitgaven op lange termijn, doordat problemen escaleren en meer specialistische ondersteuning nodig is. Voorkomen is immers beter en goedkoper dan genezen. Bezuinigen op de (institutionele) sociale basis is onverstandig omdat het vroegtijdig signaleren van problemen en inzetten op preventieve maatregelen leidt tot lagere kosten voor specialistische en duurdere zorg. Besparingsmogelijkheden op preventie zijn daarom beperkt. Wij zien met wel enige mogelijkheden bij het bewegingsonderwijs en onderwijshuisvesting.

Tot nu toe vergoedt de gemeente het eerste uur bewegingsonderwijs in het basisonderwijs voor 50%. Door dit terug te brengen naar 25% kan € 135.000 worden bespaard. Wanneer de scholen hun taken op dit vlak niet op dezelfde wijze willen blijven uitvoeren, dan betekent dit dat de kwaliteit van het bewegingsonderwijs voor basisschoolleerlingen vermindert.

Er is binnen de post huur onderwijshuisvesting een vrije ruimte. Dit budget wordt aangewend als tijdelijke huisvesting nodig is en de vraag hiervoor "onverwacht" ontstaat. Dit is het geval als leerlingstromen veranderen. Dit kan sneller gaan dan het tempo waarop (onderwijs)gebouwen kunnen worden aangepast. Daarnaast is de verwijzing naar leegstand elders niet altijd wenselijk. Het gevolg van deze maatregel is dat onze flexibiliteit afneemt, waardoor er vaker college- en/of raadsvoorstellen worden gemaakt wanneer meer tijdelijke huisvesting nodig is dan dat planmatig kan worden verwacht.

Financieel effect Preventie

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Totaal bezuiniging sociaal domein: preventie	175	175	175	175
1e uur bewegingsonderwijs, 25% vergoeden ipv 50%	135	135	135	135
Budget onderwijshuisvesting huren	40	40	40	40
Onderwijshuisvesting beperken tot wettelijke eisen	0	0	PM	PM

Maatschappelijk effect Hulp- en ondersteuning

De voorgestelde maatregelen zijn gebaseerd op de visie op ombuigen in het sociaal domein, zoals verwoord in hoofdstuk 4, en hangen met elkaar samen en zijn afhankelijk van een aantal voorwaarden. In de Voorjaarsnota zijn bedragen opgenomen en deze zijn een tegemoetkoming voor de Hervormingsagenda Jeugd waaruit we onze voorwaardelijke investeringen willen dekken.

De verdere invulling hiervan is opgenomen in hoofdstuk 4 van deze kadernota.

De maatregelen zijn bedoeld om de kosten het sociaal domein te laten dalen door te focussen op preventie, het versterken van de sociale basis en scherpere keuzes in ondersteuning. De beweging naar de voorkant ligt hieraan ten grondslag. Daarbij gaan we uit van de zelfredzaamheid van de inwoners en de samenredzaamheid van de leefomgeving. Wanneer dit bij inwoners in een kwetsbare situatie niet afdoende is, dan gaat collectieve ondersteuning voor individueel. Indien nodig zullen we de reikwijdte van de regelgeving inperken. Dit pakket aan maatregelen kan leiden tot besparingen op huishoudelijke ondersteuning en de opneemregelingen.

Huishoudelijke ondersteuning: De gemeente overweegt lichtere vormen van hulp, zoals robotica, en een inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage met ingang van 1-1-2027. Dit vermindert de vraag naar huishoudelijke ondersteuning en levert een besparing oplopend tot € 1 miljoen op. *Noot: De landelijke herinvoering van de inkomens- en vermogens afhankelijke eigen bijdrage Wmo is na de val van het kabinet uitgesteld en wordt mogelijk controversieel verklaard. Dit betekent dat de kans ontnomen wordt om lokaal eerder te starten met het invoeren van de inkomens- en vermogensafhankelijke eigen bijdrage.*

Opneemregelingen: Het Sociaal Team speelt een centrale rol in het bieden van gerichte ondersteuning. Door niet-effectieve hulptrajecten af te bouwen en innovatieve oplossingen zoals e-Health in te zetten, worden langdurige en dure trajecten voorkomen. Specialistische ondersteuning wordt alleen geboden als dit strikt noodzakelijk is. Met deze aanpak blijft ondersteuning beschikbaar voor de meest kwetsbare inwoners, terwijl de kosten in het sociaal domein worden beperkt. De nadruk ligt op vroegsignalering en preventie, waardoor escalaties en onnodige uitgaven worden voorkomen.

Ook bij het budget leerlingenvervoer wordt omgebogen. De in maart 2025 vastgestelde verordening gaat ook uit van de eerder genoemde zelf- en samenredzaamheid. Door deze verordening en het strak hanteren daarvan, houden we het leerlingenvervoer beter betaalbaar en zal er minder druk op het aangepast vervoer (vervoer per taxibus) liggen. Het leerlingenvervoer blijft zo beschikbaar voor de meest kwetsbare kinderen. De verwachting is wel dat er naast aanpassing van de verordening meer maatregelen nodig zullen zijn om de gevraagde besparing te kunnen behalen, zoals de invoering van opstapplaatsen.

Bovengenoemde maatregelen doen pijn en hebben direct effect op onze inwoners.

Financieel effect Hulp- en ondersteuning

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Sociaal domein: hulp en ondersteuning	1.330	2.240	3.092	3.442
Huishoudelijke Ondersteuning aanpassen	250	500	800	1.000
Verlagen budget leerlingenvervoer	480	480	480	480
Samenwerken preventieve Wmo-investeringen	0	0	62	62

Beweging van individuele naar collectieve ondersteuning Wmo	0	60	150	300
Besparen op opneemregelingen sociaal domein	600	1.200	1.600	1.600

Maatschappelijk effect (Inwoner)participatie

Vijfheerenlanden vindt participatie belangrijk. Een grote post op de begroting is het budget Inwonersinitiatieven. Hoewel ook het college dit een belangrijk hulpmiddel vindt in het ondersteunen van onze inwoners, vinden we het niet langer noodzakelijk en verdedigbaar om het volledige bedrag in de begroting op te nemen. Zeker omdat de ervaring leert dat hiervan ieder jaar zo'n € 300.000 euro overblijft. Dit bedrag kan in het kader van realistisch begroten zonder gevolgen voor onze inwoners omgebogen worden.

Financieel effect (Inwoner)participatie

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Sociaal domein: (inwoner)participatie	300	300	300	300
Inwonerinitiatieven	300	300	300	300

Financieel effect Sport en cultuur

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Sociaal domein: sport en cultuur	86	86	86	86
Gerealiseerde besparing i.v.m. nieuwe exploitatieovereenkomst sportfondsen	60	60	60	60
Verlagen budget uitbestede werkzaamheden musea (gerealiseerd)	26	26	26	26

5.3.3 Bedrijfsvoering & dienstverlening

Op bedrijfsvoering en dienstverlening hebben wij ombuigingsvoorstellen opgenomen die optellen tot een bedrag van afgerond € 1,8 tot € 2,8 miljoen. Deze zijn onderverdeeld in de thema's organisatie en lokale lasten.

Organisatie

De uitkomsten van het medewerkersonderzoek, de evaluatie van de zelforganisatie en de toezegging aan uw raad om meer regie te voeren en sturing in de organisatie te versterken hebben geleid tot het programma 'Samen verder bouwen'. Dit betekent onder meer een herijking van de organisatiestructuur. Hierbij zijn heldere sturingslijnen ingericht, sleutelposities toegevoegd en verantwoordelijkheden en mandaten in de organisatie eenduidig ingericht. Dit herontwerp leidt aanvankelijk tot structureel hogere kosten. Echter, wij hebben vertrouwen in deze werkwijze en zien hierdoor mogelijkheden om efficiënter te gaan werken. Daarnaast vinden wij het niet verantwoord om in deze financieel onzekere tijden om extra middelen te vragen voor de doorontwikkeling van de organisatie. Daarom leggen wij onszelf een taakstelling op. De rest lossen we op binnen de bestaande formatie. Hiervoor zetten wij de resterende 6 fte in van de eerder door uw raad toegekende 36 fte. De organisatieontwikkeling draagt bij aan de doelen waarvoor de 36 fte beschikbaar is gesteld: betere aansluiting van de groei van de organisatie op de groei van de gemeente en het komen tot een aanvaardbare werkdruk voor medewerkers. Met de inzet van de resterende fte's en de efficiencywinst zullen wij de extra kosten van

de organisatieontwikkeling taakstellend volledig binnen de bestaande personele middelen opvangen.

De combinatie van het programma "Samen verder bouwen" en de investeringen in ICT geven ons nieuwe mogelijkheden tot verbetering van kwaliteit, werkdruk en efficiency. Zo kan de inzet van kunstmatige intelligentie (AI) en datagedreven werken bijdragen aan het verlagen van operationele kosten. In 2025 is gestart met het bouwen van de nieuwe data architectuur en het inrichten van een klein datateam. Daarmee is de basis gelegd voor het datagedreven werken in de organisatie. Op basis van de eerste ervaringen met datagedreven werken en de pilot AI werken we aan een structurele aanpak om de efficiency van werkprocessen te verbeteren. Eerste indicaties laten zien dat met inzet van AI doorlooptijden verkort kunnen worden en grote hoeveelheden data sneller kwalitatief verwerkt worden. Het jaar 2026 zal in het teken staan van experimenten, het concreet aanwijzen en uitvoeren van besparingsmogelijkheden, en het maken van een lange termijn plan op dit vlak. Zaken die we gaan onderzoeken zijn onder meer het verhogen van efficiëntie van rioolgemaal, besparen van energiekosten, digitale ondertekening middels Validsign, het digitaliseren van uitgaande post, verbeteren van werkprocessen en optimaliseren van contactverzoeken.

Verder zien wij concrete kansen om taakgerichte ombuigingen op de uitvoering van gemeentelijke taken te realiseren. Waar sprake is van vermindering van taken die een effect hebben op capaciteit en inzet medewerkers, leidt dit tot een vermindering van de bijbehorende organisatiekosten bij ons of bij onze uitvoeringspartners. Wij zien hiervoor concrete mogelijkheden op het gebied van duurzaamheid, burgerzaken, uitvoeringskosten Avres, inzet van jongerenwerk, milieubeheer en recreatie. De vermindering van de uitvoeringskosten op deze gebieden hebben gevolgen voor onze inwoners.

Aanvullend hierop voeren wij enkele kleinere ombuigingsmaatregelen door in de organisatiekosten. Dat betreft het verlagen van de diverse (overhead)budgetten, waaronder het halveren van de wekelijkse informatiepagina in Het Kontakt, een besparing op de huurkosten van servicecentra en het verlagen van de reserveringen voor vennootschapsbelasting.

Financieel effect Organisatie

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering en dienstverlening: organisatie	1.086	1.432	1.432	1.432
Informatiepagina Kontakt, halveren	35	35	35	35
Vennootschapsbelasting (gerealiseerde besparing)	60	60	60	60
Vermindering uitvoeringskosten (gemeentelijke) organisatie	741	741	741	741
Efficiëntiemaatregelen	250	500	500	500
Besparing op huurkosten servicecentra	0	96	96	96

Maatschappelijk effect Lokale lasten

Voor en ten tijde van de vorming van Vijfheerenlanden was onze gemeente relatief duur wat betreft de lokale lasten. De afgelopen jaren is stevig ingezet op beperkte lastenverhogingen (gekoppeld aan de inflatie), waardoor we de lokale lasten veel minder hard hebben laten stijgen dan de meeste andere gemeenten. Inmiddels is de gemiddelde ozb-aanslag per huishouden van de gemeente Vijfheerenlanden onder het landelijk gemiddelde gezakt. Vijfheerenlanden staat in 2024 in de provincie Utrecht op plek 6 wat

betreft gemeenten met de laagste ozb per gemiddeld huishouden. Ter illustratie: in 2024 was de landelijke OZB stijging per inwoner 7,5% (in Vijfheerenlanden 3,7%) en in 2025 8,6% (in Vijfheerenlanden 2,6%). In de afgelopen twee jaar liep de tariefontwikkeling hiermee 9,8% achter op het landelijke gemiddelde en de verwachting is dat veel gemeenten in 2026 opnieuw een verhoging toepassen ruim boven het landelijke inflatiepercentage. Vijfheerenlanden heeft daarmee ruimte om de ozb te verhogen. In het opinievoorstel was een extra stijging van circa 12,5% opgenomen (dus circa 15% in totaal inclusief inflatiecorrectie). Op basis van de discussie in de commissie AZ op 10 april jl. passen wij dit voorstel aan naar twee keer 4% (excl. inflatiecorrectie) in de jaren 2026 en 2027. Dit leidt tot ongeveer € 1,2 miljoen aan extra baten vanaf 2027. De lasten voor onze inwoners stijgen hierdoor gemiddeld met respectievelijk € 16 (2026) en € 32 (2027) per huishouden per jaar. Dit is nog exclusief de jaarlijkse verhoging als gevolg van loon- en prijsontwikkeling. Het alternatief voor lastenverzwaring is dat we nog verder moeten snijden in ons voorzieningenniveau, de kwaliteit van de openbare ruimte, de hulp en ondersteuning in het sociaal domein en/of onze dienstverlening aan inwoners en ondernemers.

Ook zien wij ruimte om een aantal leges (waaronder de begraafrechten) bovenop de indexatie door inflatie extra te verhogen. Dit betreft leges waar wij nu nog niet volledig kostendekkend zijn en waar ruimte is voor verhoging.

Financieel effect Lokale lasten

Omschrijving	2026	2027	2028	2029
Bedrijfsvoering en dienstverlening: lokale lasten	650	1.850	1.850	1.850
Verhogen leges richting kostendekkend niveau	50	50	50	50
Verhogen OZB met 2x4%	600	1.200	1.200	1.200

5.4 Samenvatting financiële gevolgen ombuigingsvoorstellen

De financiële gevolgen van de in de voorgaande paragraaf opgenomen ombuigingsvoorstellen kunnen als volgt worden samengevat:

nr.	Bezuiniging (x 1.000)	2026	2027	2028	2029
	Bezuiniging ruimtelijke domein: investeringsplanning	1.200	1.600	1.600	1.200
1	Strategie investeringsagenda aanpassen, opbouwen vanaf 2028	1.200	1.600	1.600	1.200
	Bezuiniging ruimtelijke domein: beheer openbare ruimte	535	535	535	535
2	Inspectiecyclus naar 4 jaarlijks (beheer openbare ruimte)	5	5	5	5
3	Beeld werklandschappen beheer openbare ruimte minimaal	150	150	150	150
4	Onkruidbestrijding	100	100	100	100
5	Uitvoering groenbeleidsplan koppelen aan vervangingsmomenten	250	250	250	250
6	Ieder kind een boom stoppen	30	30	30	30
	Bezuiniging ruimtelijke domein: overig	828	828	828	828
7	Fasering amendement MJOP	710	710	710	710
8	Schrappen activiteiten preventie openbare orde en veiligheid	40	40	40	40
9	Openbaar vervoer, onderzoek spoorveiligheid	20	20	20	20
10	Beïnvloedbaar deel budget ruimtelijke ordneing	20	20	20	20
11	Vorstudiebudget grondbeleid	38	38	38	38
	Bezuiniging sociaal domein: preventie	175	175	175	175
12	1e uur bewegingsonderwijs, 25% vergoeden ipv 50%	135	135	135	135
13	Budget onderwijshuisvesting huren	40	40	40	40
14	Onderwijshuisvesting beperken tot wettelijke eisen	0	0	PM	PM
	Bezuiniging sociaal domein: hulp en ondersteuning	1.330	2.240	3.092	3.442
15	Huishoudelijke Ondersteuning aanpassen (inclusief invoeren eigen bijdrage 2026)	250	500	800	1.000
16	Verlagen budget leerlingenvervoer	480	480	480	480
17	Samenwerken preventieve Wmo-investeringen	0	0	62	62
18	Beweging van individuele naar collectieve ondersteuning Wmo	0	60	150	300
19	Besparing op uitvoering opneinderegelingen sociaal domein	600	1.200	1.600	1.600
	Bezuiniging sociaal domein: participatie	300	300	300	300
20	Inwonerinitiatieven	300	300	300	300
	Bezuiniging sociaal domein: sport en cultuur	86	86	86	86
21	Gerealiseerde besparing ivm nieuwe exploitatieovereenkomst sportfondsen	60	60	60	60
22	Verlagen budget uitbestede werkzaamheden musea (gerealiseerd)	26	26	26	26
	Bezuiniging bedrijfsvoering en dienstverlening: organisatie	1.086	1.432	1.432	1.432
23	Informatiepagina Kontakt, halveren	35	35	35	35
24	Vennootschapsbelasting (gerealiseerde besparing)	60	60	60	60
25	Vermindering uitvoeringskosten (gemeentelijke) organisatie	741	741	741	741
26	Efficientiemaatregelen	250	500	500	500
27	Besparing op huurkosten servicecentra	0	96	96	96
	Bezuiniging bedrijfsvoering en dienstverlening: lokale lasten	650	1.250	1.250	1.250
28	Verhoging leges op kostendekkend niveau	50	50	50	50
29	Verhogen OZB (4% in 2026 en nogmaals 4% in 2027, bovenop inflatie)	600	1.200	1.200	1.200
	subtotaal ruimtelijk domein	2.563	2.963	2.963	2.563
	subtotaal sociaal domein	1.891	2.801	3.653	4.003
	subtotaal bedrijfsvoering en dienstverlening	1.736	2.682	2.682	2.682
	Totaal algemeen	6.190	8.446	9.298	9.248

Tabel 1: Totaaloverzicht financieel effect ombuigingsvoorstellen (bedragen x € 1.000)

6 Samen verder bouwen

In 2023 is in twee onderzoeken het werken met zelforganiserende teams bij de gemeente Vijfheerenlanden geëvalueerd. De conclusies zijn in 2024 door directie en management vertaald in een notitie en het programma 'Samen verder bouwen'. Dit focust zich op de noodzaak voor meer richting en sturing, voor het aantrekken en behouden van kennis en kunde en de noodzaak van meer integraliteit en samenwerking. Dit vraagt enerzijds om aanpassingen in de aansturing en inrichting van onze organisatie en anderzijds om doorontwikkeling van kennis, kunde en vaardigheden. 'Samen verder bouwen' is daarmee een programma dat zich richt op organisatieontwikkeling in de breedte.

In de loop van 2024 heeft een zorgvuldig proces met een diversiteit aan collega's plaatsgevonden om toe te werken naar een herontwerp van ons organisatiemodel. Begin 2025 heeft over dit herontwerp besluitvorming door het college plaatsgevonden. We passen ons organisatiemodel aan met meer richting, (strategische) sturing, focus en aandacht. We werken met drie domeinen Leefomgeving, Samenleving en Bedrijfsvoering. Control, organisatie- en bestuursadvies vormen een stafafdeling buiten de drie domeinen. Elk domein heeft een directeur met daaronder leidinggevenden die de teams aansturen. Het herontwerp biedt zo een stabiele basis om het programma 'Samen verder bouwen' verder invulling te geven evenals de doorontwikkeling van de organisatie. Het nieuwe organisatieontwerp heeft tot doel om bij te dragen aan het zijn van een moderne, resultaatgerichte gemeente die uitgaat van de kracht van de samenleving, opgavegericht werkt, wijk- en dorpsgericht is, en nieuwe bestuurskracht benut.

Het aantal medewerkers met leidinggevende- en regietaken en adviesfuncties stijgt in het herontwerp van 20 fte naar 28,5 fte. De totale loonsom van deze groep medewerkers stijgt hierdoor met € 1,16 miljoen per jaar. Een dekkingsbron bestaat uit het nog niet ingevulde deel (6 fte) van de uitbreiding van de gemeentelijke formatie met 36 fte. Hiervoor is in 2023, bij het vaststellen van de Kadernota 2024, door de raad € 3,3 miljoen beschikbaar gesteld, op basis van het loon- en prijsniveau 2024. Door het besluit zoals genoemd in de Kadernota 2024 om de formatie uit te breiden met 36 fte is er een beter evenwicht aangebracht tussen de bestaande opgave en de omvang van de beschikbare formatie. De uitbreiding heeft er zo aan bijgedragen dat de groei van onze gemeentelijke organisatie beter aansluit op de groei van onze gemeente. Daarnaast was het nodig om het takenpakket van de organisatie aan te passen om tot een aanvaardbare werkdruk te komen.

Een belangrijk deel hiervan is inmiddels daadwerkelijk uitgevoerd (circa 30 fte). Voortschrijdend inzicht heeft geleid tot de overtuiging dat het resterende deel van deze formatie-uitbreiding beter ingezet kan worden voor het implementeren van het nu voorliggende organisatieontwerp. De doelen van de uitbreiding uit 2023 (verhogen slagvaardigheid en verlagen van de werkdruk) staan nog steeds voorop. Meer richting en meer sturing zijn andere knoppen waar we nu aan draaien, naast wat er in de afgelopen paar jaar formatief op inhoud is toegevoegd. De stijging in loonkosten wordt daarmee deels gedekt door het resterende deel (circa 6 fte) van de formatie-uitbreiding en het resterende deel is een taakstelling voor de nieuwe directie en management binnen de huidige personeelsbegroting.

Dat achten wij realistisch omdat meer sturing, richting, focus en aandacht zich ook richt op het totaal van de personeelskosten (salariskosten en inhuurbudget). Bijvoorbeeld door versterkte processen, sterk prioriteren en keuzes maken in het gericht inzetten van de personeelsbudgetten. Ook de functie van de organisatieadviseur om te zorgen voor uitwerking, begeleiding en borging van het traject 'samen verder bouwen' is hier van belang. De kosten worden op deze manier binnen het huidige budget opgelost. Een

vervolgstap van deze taakstelling is doorontwikkeling en optimalisatie van inzet en kosten. Dat leidt in 2026 tot een plan voor verdere resultaatsverbetering en mogelijke kostenbesparing.

7 Investeringsagenda “Het goede leven”

7.1 Inleiding

In de begroting is afgelopen jaren gesproken over de ambitie om in de periode tot 2040 3.000 woningen toe te voegen aan Vijfheerenlanden. Om hier uitvoering aan te kunnen geven zijn locaties aangewezen door middel van gebiedsvisies en dorpswoonvisies. Deze fase van visieontwikkeling wordt in 2025 afgerond waarmee de ruimte is gecreëerd voor een stabiele woningbouwproductie in de komende jaren. Deze productie is ook vanuit regionaal perspectief gewenst wat ook blijkt uit een toenemende vraag aan Vijfheerenlanden.

Naast woningbouwproductie is deze agenda ook bedoeld voor het bouwen aan leefbare en toekomstbestendige wijken; nú en in de toekomst (‘het goede leven’ in de gemeente Vijfheerenlanden). Niet alleen is een toename van woningen wenselijk maar ook de daarbij behorende zaken zoals voorzieningen of mobiliteit in een wijk.

Niet alleen ruimtelijke kwaliteiten spelen hierbij een rol, ook volkshuisvestelijke sturing en demografische aspecten vragen aandacht. Denk aan het anticiperen op de komende vergrijzing, het bouwen voor de autonome behoefte en zorg dragen voor specifieke doelgroepen met een landelijke- en regionale taakstelling.

Vanuit deze agenda maakt Vijfheerenlanden gelden vrij voor de bouw van wijken waar het leven goed is. Uitgangspunt bij de besteding van deze gelden is 50% cofinanciering. Daarmee kan de voorwaardenscheppende investeringsruimte toenemen tot € 160 miljoen en de kwaliteitsverhogende investeringsruimte tot € 110 miljoen.

Deze paragraaf beschrijft achtereenvolgens:

- Welk type investeringen nodig zijn en waarom;
- De rolverdeling tussen raad en college;
- De actuele ontwikkelingen in relatie tot in onze opgave;
- De verdere doorontwikkeling en uitvoering.

7.2 Welke typen investeringen zijn nodig en waarom?

Definities

Binnen deze agenda is ruimte voor voorwaardenscheppende en kwaliteitsverhogende investeringen. Deze typen investeringen worden als volgt gedefinieerd:

Voorwaardenscheppende investeringen;

Dit zijn investeringen gericht op het realiseren of faciliteren van groei *in de gewenste kwaliteit*. Anders gezegd, het gaat hier om middelen waarmee de bouw van toekomstbestendige en leefbare nieuwe wijken en werklandschappen wordt mogelijk gemaakt en een zorgvuldige inpassing in de omgeving wordt geborgd.

Kwaliteitsverhogende investeringen;

Dit zijn investeringen bedoeld voor kwaliteitsverbetering in de bestaande leefomgeving. Met deze investeringen wordt een positieve impuls gegeven aan de leefbaarheid en ruimte gemaakt om wensen op het gebied van leefbaarheid (bijvoorbeeld vanuit de gebieds- en dorpswoonvisies) te realiseren.

Figuur 1: Voorwaardenscheppende en kwaliteitsverhogende investeringen.

Voorwaardenscheppende investeringen

In deze paragraaf wordt het proces voor de voorwaardenscheppende investeringen nader toegelicht. In de paragraaf hierna het proces voor de kwaliteitsinvesteringen.

Proces

De investeringsagenda draagt bij aan de volgende hoofddoelen:

1. Het verbeteren van de betaalbaarheid van woningen;
2. Het bieden van een goed voorzieningenniveau en voldoende werkgelegenheid;
3. Passende afwikkeling van de mobiliteitsopgaven;
4. Passende compensatiemaatregelen om kwaliteit van de leefomgeving te borgen (in brede zin van het woord, landelijk beleid maar ook lokaal. Denk aan Water, Natuur, Stikstof, Duurzaamheidsambities enz.).

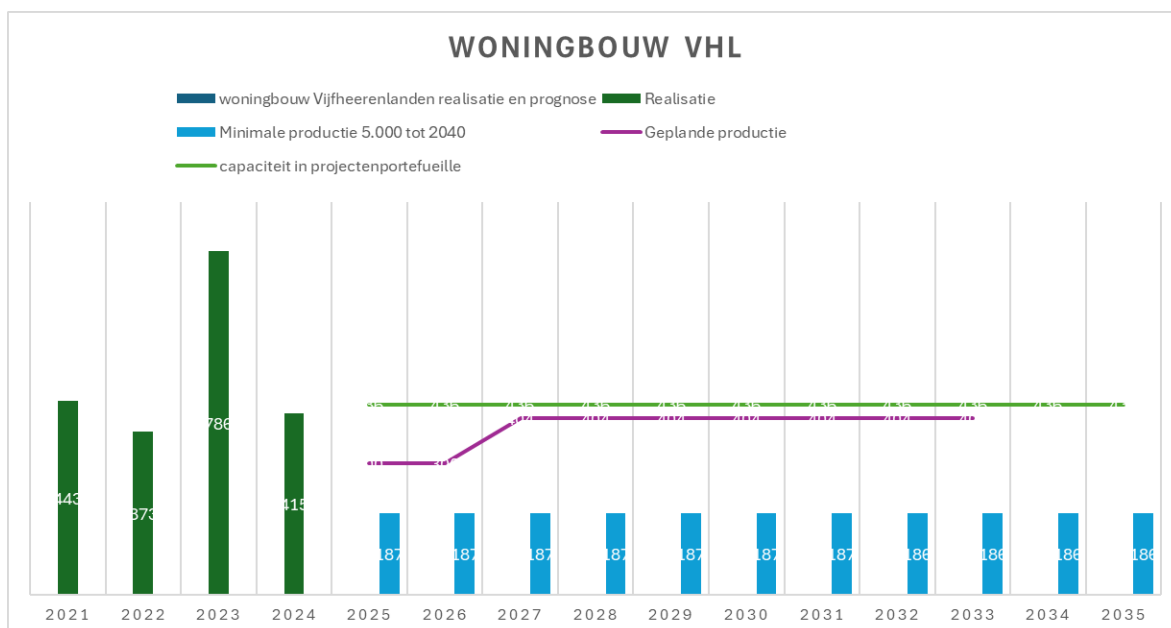
De 'regeling publiekrechtelijke afdwingbare financiële bijdragen' maakt het mogelijk om kosten voor het verbeteren van de fysieke leefomgeving te verhalen op een initiatiefnemer. Dit is aan de orde bij noodzakelijke investeringen als gevolg van de (gebieds)ontwikkeling. Denk bijvoorbeeld aan het noodzakelijk verbreden van een weg als gevolg van de toevoeging van woningen. Bij functionele binding, bijvoorbeeld de aanleg van een park in de nabije omgeving van een ontwikkeling, kan eveneens een financiële bijdrage worden gevraagd. De (maximale) hoogte van de te vragen bijdragen is niet wettelijk geregeld en dient op gemeentelijk niveau uitgewerkt te worden (via het omgevingsplan). Kaderstellend in deze investeringsagenda is dat verhaalbare kosten per definitie niet vanuit deze agenda worden gefinancierd. Voor het deel van de kosten dat niet verhaalbaar is wordt ingezet op de financiering door subsidies en, bij voorkeur als cofinanciering, bijdragen vanuit deze agenda.

Om vervolgens af te wegen of initiatieven daadwerkelijk op financiering uit de investeringsagenda kunnen rekenen is een afwegingskader van toepassing, zoals hieronder beschreven. Een financieringsbehoefte moet binnen bovengenoemde vier doelen vallen en voldoen aan de opgenomen kaders, met uitzondering van kader 4. Projecten die ook aan kader 4 voldoen krijgen voorrang op nieuwe initiatieven. Reden voor deze extra waardering is dat hier feitelijk sprake is van uitgestelde investeringen. Uit voormalige of lopende (gebieds)ontwikkelingen zijn namelijk situaties ontstaan, bijvoorbeeld op het gebied van mobiliteit en voorzieningen, die alsnog om een investering vragen. Waar dit in het verleden echter is verzuimd kan geen sprake zijn van nog verder uitstel.

Afwegingskader investeringsprogramma	
Kader	Voldoet ja/nee
1-Draagt bij aan ambities uit gebieds- of dorpswoonvisie	
2-Betreft niet verhaalbare kosten voor bovenwijkse voorzieningen en/of gebiedsoverstijgende belangen?	
3-Realisatie is te voorzien voor 2040? (tijdshorizon agenda) +planning	
4-Noodzaak vanuit bestaande situatie?	
Realistisch en uitvoerbaar?	Voldoet ja/nee
5-Omvang investeringsbehoefte duidelijk?	
6-Overige dekkingsbronnen reeds benut?	
7-Kansrijk voor Cofinanciering?	

Prognose bouwstroom

De investeringsagenda draagt bij aan de woningbouwopgave van Vijfheerenlanden tot 2040. In de periode van 2022 tot 2040 realiseert Vijfheerenlanden 5.000 woningen. Van deze opgave zijn 2.000 woningen gepland tot 2026, de resterende 3.000 volgen in de periode daarna. Realisatie en planning van de bouwstroom is weergegeven in onderstaande grafiek. Daarin lijkt realisatie van de geplande 5.000 woningen afgerond in 2033. Hiermee is rekening gehouden voor onvoorziene omstandigheden die mogelijk tot vertraging zullen leiden.

Naast deze hoofdstroom op het gebied van woningbouw ontwikkelt Vijfheerenlanden ook een aantal werklandschappen (Meerkerk IVA, Gaasperwaard 2 & 3). Ook aan werklandschappen kan, binnen gegeven kaders, worden bijgedragen vanuit de investeringsagenda.

Relatie tussen voorwaardenscheppende investeringen en ombuigingen

Om te komen tot een sluitende begroting in meerjarenperspectief is ten behoeve van het begrotingsperspectief vanaf 2026 vorm gegeven aan een ingrijpend ombuigingstraject.

Het investeringsprogramma blijft hierbij in stand, maar de uitvoering wordt getemporiseerd. Investeringsruimte is vanaf 2027 mogelijk. Vanaf 2028 zijn de kapitaallasten weer onderdeel van het begrotingsperspectief. De investeringsruimte voor voorwaardenscheppende investeringen neemt stapsgewijs toe (zie onderstaande tabel), waarbij de inzet is om de uitvoering hier zoveel als mogelijk op aan te laten sluiten.

Investeringsruimte Voorwaardenscheppend	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032
Te plannen investeringen		€ 16.000.000	€ 32.000.000	€ 48.000.000	€ 64.000.000	€ 80.000.000	
Kapitaallasten			€ 400.000	€ 800.000	€ 1.200.000	€ 1.600.000	€ 2.000.000

Projectenlijst

Vanaf 2027 zullen concrete projecten worden gekoppeld aan het investeringsprogramma. In het begrotingsjaar 2026 wordt, gezien het uitstel in het kader van de ombuigingen, slechts bij wijze van uitzondering een project opgenomen. Het betreft dan projecten die redelijkerwijs niet uit te stellen zijn zoals in de volgende paragraaf beschreven.

Lopende projecten- mogelijke uitzonderingen

- In juni 2021 is een krediet beschikbaar gesteld van in totaal € 7 miljoen ten behoeve van de aanleg van een tunnel voor langzaam verkeer bij Broekgraaf Leerdam. Dit krediet is opgebouwd uit een reservering in betrokken grondexploitaties van € 3 miljoen en een aanvullend krediet van € 4 miljoen. Mogelijk dat vooruitlopend op 2027 nadere besluitvorming nodig is op dit onderwerp en (toch) eerder een beroep wordt gedaan op een (beperkte) bijdrage uit deze agenda.
- Aime Bonnastraat – aanpak van deze prioriteitslocatie vanuit het strategisch plan Verkeersveiligheid dient eerder tot uitvoering te komen. De eerste kapitaallasten vallen in 2027. Het betreft een totaal netto investering (excl. Subsidie) van € 0,35 miljoen.

Mocht een dergelijke situatie zich ook op andere projecten voordoen, bijvoorbeeld een noodzakelijke eerdere investering om inhoudelijke redenen of als zich een ultieme subsidiekans voordoet, dan zal daar separaat over worden geadviseerd en besloten.

Voorwaardenscheppende investeringen: Pijplijnoverzicht

De inzet van het college in de achterliggende jaren heeft geresulteerd in een reeks aan planlocaties. De ontwikkeling daarvan zal in de komende jaren tot stand komen en vergt investeringen vanuit deze investeringsagenda.

Het is te vroeg om concrete projecten te kunnen duiden. Tegelijk wordt momenteel wel inzet gepleegd op een reeks aan locaties. Om die reden is een zogenaamd pijplijnoverzicht opgenomen, het laat zien waar de ruimtelijke inzet van Vijfheerenlanden op is gericht. Bij het lezen daarvan is het belangrijk rekening te houden met het volgende:

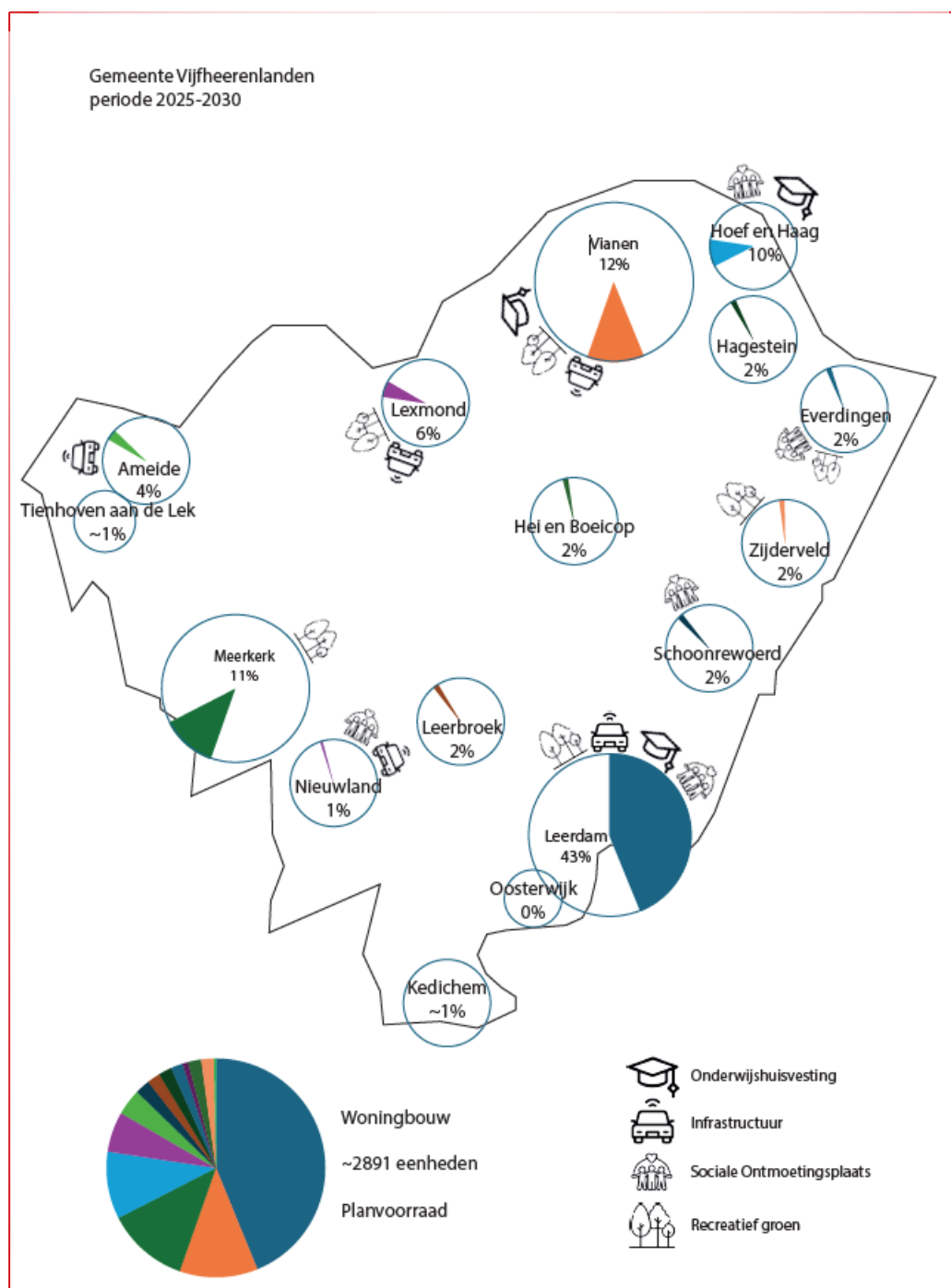
- Het pijplijnoverzicht geeft met behulp van een kaart een globaal beeld van de woningbouwopgave en van de aantallen waarmee die opgave zal landen in de verschillende kernen zal landen;
- Op deze kaart wordt ook een indicatie opgenomen van de benodigde investeringscategorieën voor een verantwoorde groei;
- Het beeld is meer concreet tot 2030, vanaf 2035 is nog geen inschatting opgenomen van de aan de voorgenomen groei verbonden investeringen;
- Vanaf begrotingsjaar 2027 zal een eerste jaar naar projectniveau worden uitgewerkt, kaart 1 beslaat dan de daaropvolgende periode van 5 jaar tot 2031, kaart 2 tot 2036. Zo blijft steeds een globale indicatie beschikbaar over een periode van 10 jaar;
- De toegevoegde investeringslijst is een momentopname op het moment van schrijven en geeft indicatieve bedragen bij de genoemde investeringscategorieën.

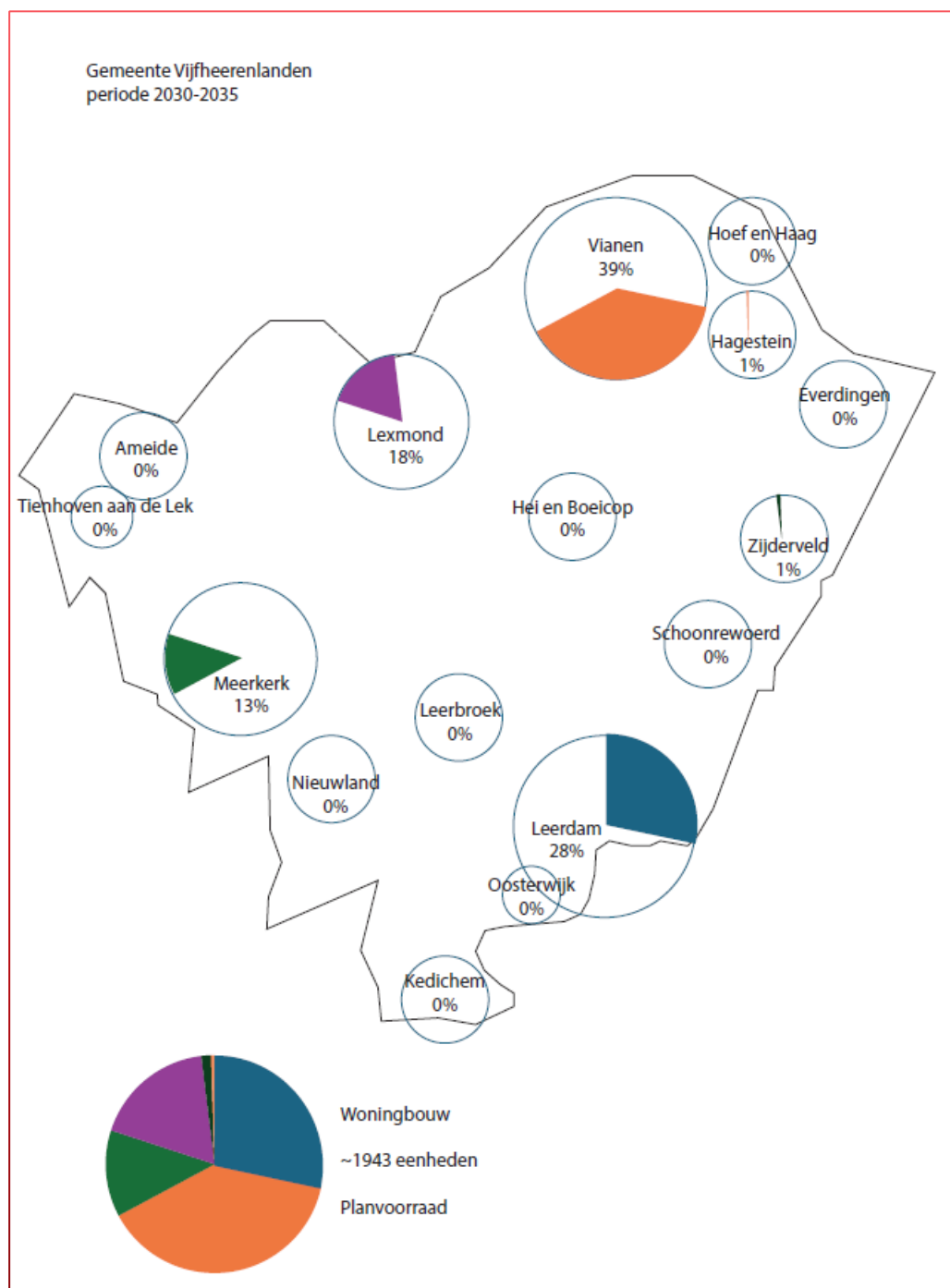
Niet bedoeld als absolute bedragen maar wel om te duiden waar met de kennis van nu het accent zal liggen in de investeringsbehoefte;

- De lijst is dus indicatief maar geeft wel een beeld van de investeringsruimte die nodig is om de groei van Vijfheerenlanden te faciliteren.
- Noodzakelijke maatregelen in het kader van verkeersveiligheid zijn als basis voor een verantwoorde groei aanvullend opgenomen op het investeringsoverzicht. Het betreft maatregelen op basis van het Strategisch plan Verkeersveiligheid (SPV);
- Er is bij de genoemde bedragen (nog) geen rekening gehouden met kansen voor synergie en subsidies.

Kaart 1 Woningbouwopgave en investeringsbehoefte per kern, periode 2025-2030

Kaart 2 Woningbouwopgave per kern, periode 2030-2035

Indicatieve lijst van benodigde investeringen in verband met geplande groeiambities per investeringscategorie en per kern

KERN	Wonen/werken	VOORWAARDEN-SCHIEPPEND		PLANNING		
		PROJECT	INDICATIE BEDRAG	TOT 2030	TOT 2035	TOT 2040
Leerdam 1800 woningen		Onderwijs	€ 10.000.000	€ 10.000.000		
		Infra	€ 20.000.000	€ 10.000.000	€ 10.000.000	
		Sociaal - ontmoeting	€ 5.000.000	€ 5.000.000		
		Leefbaarheid - groen	€ 2.000.000	€ 2.000.000		
Toevoeging SPV			€ 13.400.000	€ 6.700.000	€ 6.700.000	
Vanen 1089 woningen + Werklandschappen		Onderwijs	€ 10.000.000		€ 10.000.000	
		Infra	€ 13.000.000	€ 7.000.000	€ 6.000.000	
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Toevoeging SPV			€ 4.500.000	€ 2.250.000	€ 2.250.000	
Meerkerk 599 woningen + Werklandschappen		Onderwijs	€ 5.000.000	€ 5.000.000		
		Infra	€ 2.500.000	€ 1.500.000	€ 1.000.000	
		Sociaal - ontmoeting	€ 4.000.000	€ 4.000.000		
		Leefbaarheid - groen				
Toevoeging SPV			€ 1.500.000	€ 750.000	€ 750.000	
Hoef en Haag 288 woningen i.c.m. Hagestein		Onderwijs	€ 10.000.000	€ 10.000.000		
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting	€ 8.000.000		€ 8.000.000	
		Leefbaarheid - groen				
Lexmond 522 woningen + Werklandschappen		Onderwijs			€ -	
		Infra	€ 30.000.000	€ 20.000.000	€ 5.000.000	€ 5.000.000
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen	€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 15.000.000	
Toevoeging SPV			€ 1.800.000	€ 900.000	€ 900.000	
Ameide 112 woningen		Onderwijs				
		Infra	€ 5.000.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Toevoeging SPV			€ 250.000	€ 125.000	€ 125.000	
Schoonrewoerd 63 woningen		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting	€ 5.000.000	€ 5.000.000		
		Leefbaarheid - groen				
Toevoeging SPV			€ 125.000	€ 62.500	€ 62.500	
Leerbroek 56 woningen		Onderwijs				
		Infra	€ 2.000.000	€ 1.000.000	€ 1.000.000	
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Hagestein 84 woningen zie ook inv. Hoef en Haag		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Everdingen 52 woningen		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Nieuwland 24 woningen		Onderwijs				
		Infra	€ 20.000.000		€ 20.000.000	
		Sociaal - ontmoeting	€ 4.000.000	€ 4.000.000		
		Leefbaarheid - groen				
Hei en Boeicop 56 woningen		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting	€ 1.500.000	€ 1.500.000		
		Leefbaarheid - groen				
Kedichem		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Zijdeveld 64 woningen		Onderwijs	€ 500.000	€ 500.000		
		Infra	€ 1.000.000	€ 1.000.000		
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Tienhoven a/d Lek 8 woningen		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
Oosterwijk		Onderwijs				
		Infra				
		Sociaal - ontmoeting				
		Leefbaarheid - groen				
TOTALEN			€ 182.075.000	€ 102.787.500	€ 89.287.500	€ 5.000.000

Kwaliteitsverhogende investeringen

Kaders en werkwijze investeringsprogramma 'Kwaliteitsverhogend'

De geplande woningbouwproductie en daarmee gepaard gaande bevolkingsgroei genereert via de algemene uitkeringen en lokale belastingen extra inkomsten. Hier staan uiteraard ook extra kosten tegenover. Denk bijvoorbeeld aan de extra te beheren openbare ruimte, stijgende inwonerbijdragen aan gemeenschappelijke regelingen en een groter beroep op onze sociaalmaatschappelijke voorzieningen. Na aftrek van deze kosten resteert een toename van de jaarlijks vrij besteedbare begrotingsruimte tot ongeveer € 5.000.000 per jaar. Wij zetten een deel van deze extra begrotingsruimte in om een investeringsruimte van ca. € 55 miljoen te kunnen realiseren. Deze investeringsruimte is bedoeld om te investeren in *extra kwaliteit voor Vijfheerenlanden, in 'het goede leven'*. Hierdoor is woningbouw niet een verdienmodel, maar juist vliegwiel voor de doorontwikkeling van onze gemeente.

Afwegingskader voor kwaliteitsverhogende investeringen

In de paragraaf 'Investeringsagenda' is in de begroting van 2024 het volgende afwegingskader voor kwaliteitsinvesteringen opgenomen.

Kwaliteitsverhogende investeringen hebben een vliegwieleffect op de samenleving en dragen bij aan*:

1. Verbetering van de sociaaleconomische situatie in de wijk.
2. Multifunctioneel ruimtegebruik en een kansrijke leeromgeving.
3. Behoud en versterking van onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.
4. Duurzame werkgelegenheid.
5. Een toekomstbestendige landbouwsector.
6. Recreatieve mogelijkheden passend bij onze identiteit.
7. Voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.
8. Een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.
9. Goede wijken en een gezonde en veilige leefomgeving.
10. Klimaatbestendigheid, biodiversiteit en een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.

**deze kaders zijn direct te herleiden tot de omgevingsvisie en sociaalmaatschappelijke agenda van Vijfheerenlanden.*

Werkwijze afwegingskader

In het investeringsprogramma worden voorstellen opgenomen die tenminste aan drie van de genoemde criteria voldoen en geen afbreuk doen aan de overige criteria. Investeringsvoorstellen worden altijd voorzien van een motivatie op basis van het afwegingskader.

Voorstellen die niet binnen deze kaders passen kunnen slechts opgenomen worden als zij gezien actualiteit of wetgeving onvermijdelijk zijn.

De prioriteit tussen passende investeringsvoorstellen wordt als volgt bepaald:

- De prioriteit neemt toe naar de mate waarin een voorstel bijdraagt aan meer doelstellingen (max. 10 punten);
- Voorstellen krijgen een extra punt in de prioriteitstelling als sprake is van mogelijkheden voor cofinanciering (iedere 10% *extra* cofinanciering is 1 punt, uitgangspunt is 50%)
- Voorstellen worden sowieso gehonoreerd als zij onontkoombaar, opgelegd of vanuit de actualiteit noodzakelijk zijn. Opname in het programma van deze categorie vraagt altijd separate besluitvorming.

Nadere uitwerking van het kader voor Kwaliteitsinvesteringen

Met dit kader is duidelijk in hoeverre investeringen bijdragen aan vigerende beleidsdoelstellingen. Nog niet duidelijk is waar in de gemeente dergelijke investeringen het meest noodzakelijk zijn. Het is daarom noodzakelijk de behoefte beter te kunnen duiden. Vanuit participatief perspectief dragen de recent opgestelde dorps(woon)visies en gebiedsvisies hieraan bij. Die geven een representatief en bruikbaar beeld bij de wensen van de inwoners. Toch is daarmee nog geen sluitend kader, er is immers nog geen middel om de urgentie van voorstellen te wegen. Dat maakt het moeilijk om tot een objectieve toewijzing van gelden te komen. Daarom zal in de verdere uitwerking ook een kwalitatief kader per kern worden opgenomen. Dit kader wordt opgebouwd vanuit reeds beschikbare data. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de monitor sociale kracht (2024), demografische ontwikkelingen, registraties van klacht-meldingen en www.waarstaatjegemeente.nl Zo borgen we dat investeringen daar worden ingezet waar zij het meest nodig zijn.

Wanneer worden investeringen mogelijk?

Investeringen in kwaliteit zijn gebaseerd op groei van de bevolking en de begrotingsomvang. Investeren op basis van prognose is hierbij risicovol, aangetoond dient te zijn dat de geprognosticeerde groei daadwerkelijk is gerealiseerd. Om die reden wordt de volgende werkwijze aangehouden.

Investeringen worden *gepland* op basis van prognose en op basis daarvan opgenomen in de begroting van het *volgend* kalenderjaar. Daarmee worden investeringen pas gepleegd nadat de groei daadwerkelijk is gerealiseerd maar ook niet langer uitgesteld dan nodig. Onderstaande tabel maakt het verloop duidelijk.

Jaar	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	
Reservering t.b.v. Kwaliteit	€ 3.190.000	€ 10.596.667	€ 18.003.333	€ 25.410.000	€ 32.816.667	€ 40.223.333	€ 47.630.000	€ 55.036.667	
selectie projecten	€ 3.190.000	€ 10.596.667	€ 18.003.333	€ 25.410.000	€ 32.816.667	€ 40.223.333	€ 47.630.000	€ 55.036.667	
check realisatie inwonergroei	1-1-2027	1-1-2028	1-1-2028	1-1-2029	1-1-2030	1-1-2031	1-1-2032	1-1-2033	
Uitvoering projecten		€ 3.190.000	€ 10.596.667	€ 18.003.333	€ 25.410.000	€ 32.816.667	€ 40.223.333	€ 47.630.000	€ 55.036.667

Lopende projecten – mogelijke uitzonderingen

Vanaf 2027 zullen concrete projecten worden gekoppeld aan het investeringsprogramma. Binnen het kader van het begrotingsjaar 2026 wordt uitsluitend rekening gehouden met de aangekondigde uitvoering van de binnenstadvisie Leerdam (RIB 17 maart 2025). Het betreft met name de uitvoering van maatregelen in het kader van het autoluw maken van de binnenstad. De uitvoering daarvan staat gepland voor 2026 en zal in 2027 tot (de eerste) kapitaallasten leiden ten laste van deze agenda. De investeringsomvang bedraagt € 1,2 miljoen.

Pijplijnoverzicht Kwaliteitsverhogende investeringen

Zoals aangegeven is nog een nadere uitwerking van het afwegingskader nodig. Dat zal in de komende tijd zijn uitwerking krijgen en tot concrete investeringsvoorstellen leiden. Toch is nu al een eerste pijplijnoverzicht te genereren waarmee een eerste beeld wordt geschetst. Vanuit de woningbouwagenda en met name het traject van visieontwikkeling is namelijk een breed scala aan inwonerswensen aan het licht gekomen. Aan deze inwonerswensen worden indicatieve bedragen gekoppeld, veelal onder de noemer van Leefbaarheid. Verder geldt dat groene programma's als bijvoorbeeld Groen groeit mee (GGM) om aanvullende investeringen zullen vragen evenals aanvullende investeringen in ontmoeting en/of sport.

- Deze investeringsagenda geeft hier dus een indicatie van mogelijke investeringen. Anders gezegd, wat zit er mogelijk in de 'pijplijn';
- De nu opgenomen bedragen zijn indicatief en bedoeld om accenten te duiden, duidelijk te maken waar met de kennis van nu het accent zal liggen in de investeringsbehoefte;
- De lijst is een momentopname op het moment van schrijven en zal op basis van een nader te ontwikkelen afwegingskader worden gepreciseerd;
- Eerste investeringen worden vanaf 2027 gepland, waar eerder noodzaak optreedt zal dat tot een separaat voorstel leiden;
- De uiteindelijke toedeling kan heel anders vallen omdat het afwegingskader verder uitgebreid wordt en de huidige kwaliteit onderdeel wordt van de weging;
- Verwacht wordt dat de investeringsbehoefte groter zal zijn dan wat beschikbaar is, er zal daarom ook worden voorzien in een nadere uitwerking t.b.v. de selectie van projecten.

Indicatieve lijst van benodigde kwaliteitsinvesteringen

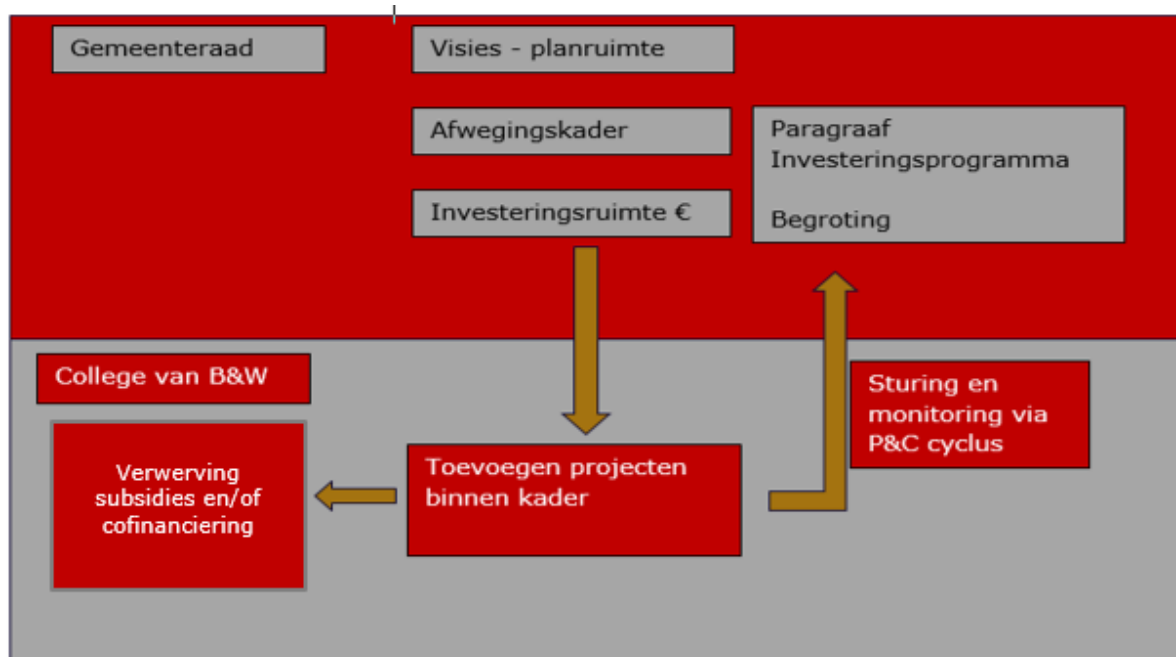
KERN		KWALITEITSINVESTERINGEN		PLANNING		
		PROJECT	INDICATIE BEDRAG	TOT 2030	TOT 2035	TOT 2040
Leerdam	Centrum - buurtcentra leefbaarheid		€ 5.000.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	
	Nieuw Schaik	Toekomstbestendig werklandschap	€ 1.000.000	€ 1.000.000		
Vianen	Centrum - buurtcentra leefbaarheid	Aantrekkelijke verbinding Hagenweg met binnenstad	€ 5.000.000	€ 2.500.000	€ 2.500.000	
	De Hagen/De Biezen	Toekomstbestendig werklandschap	€ 1.000.000	€ 1.000.000		
	Grote Geusplein	Leefbaarheid	€ 2.000.000	€ 2.000.000		
Meerkerk	Groei met 600 woningen	Dorpshart verbeteren	€ 2.500.000		€ 2.500.000	
	Meerkerk I, II, III en IV	Toekomstbestendig werklandschap	€ 1.000.000	€ 500.000	€ 500.000	
Lexmond		Dorpshart verbeteren	€ 2.000.000	€ 1.000.000	€ 1.000.000	
Overige dorpen	Leefbaarheid dorps(woon)visies		€ 15.000.000	€ 6.000.000	€ 5.000.000	€ 4.000.000
	GGM - Regiodeal - Landschap		€ 15.000.000	€ 7.500.000	€ 7.500.000	
	Gezondheid - Sport - Ontmoeting	Accommodaties, bewegen openbare ruimte (aanvullend)	€ 6.000.000	€ 2.000.000	€ 2.000.000	€ 2.000.000
			€ 55.500.000	€ 26.000.000	€ 23.500.000	€ 6.000.000

7.3 Rolverdeling raad - college

Raad en college staan samen voor de uitdaging om voortvarend uitvoering te geven aan gebiedsontwikkeling in het algemeen en aan de ambities op het gebied van woningbouw in het bijzonder. Dat financiële bijdragen vanuit het investeringsprogramma om een zorgvuldige afweging vragen is hierboven gebleken. Daarom heeft de raad al wegingscriteria in deze paragraaf opgenomen vanaf de begroting voor 2025. Dit in aanvulling op de (ruimtelijke) kaders voor de doorontwikkeling van onze steden en dorpen die de raad in gebieds- en dorpswoonvisies heeft vastgesteld en in aanvullende besluiten op planologisch of projectniveau vast zal stellen.

Sturing via de P&C cyclus

Binnen dit door de raad gegeven kader zal het college investeringsvoorstellen koppelen aan projecten. De raad zal deze projecten vervolgens bekrachtigen door vaststelling van kadernota en/of begroting of, waar dat nodig blijkt, door separate besluitvorming op projectniveau. Ontwikkelingen worden gevolgd via de reguliere bestuursrapportages. Daarin zal steeds de actuele situatie van het investeringsprogramma worden opgenomen. Veelal zal dit bekend zijn voor de raad vanwege voorafgaande besluitvorming bij de start van een afzonderlijk project. De raad monitort en stuurt het programma echter aan via de paragraaf in de begroting en de jaarlijkse reguliere P&C documenten. Onderstaande verbeelding schetst voorgesteld proces.

Toevoegen projecten binnen kader

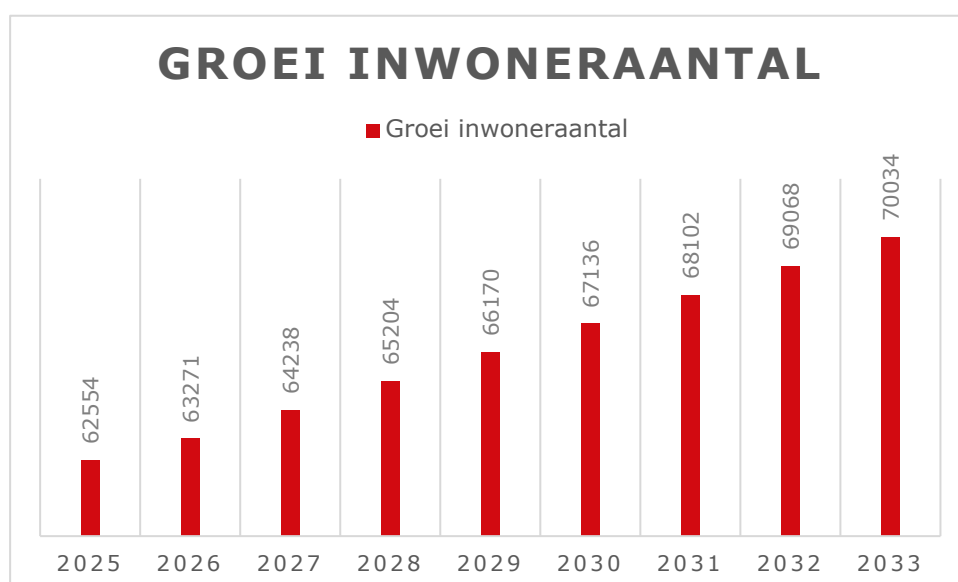
Het college voegt op basis van de (nader uit te werken) wegingskaders projecten toe aan deze agenda. Zoals aangegeven is daarbij objectiviteit in de beoordeling van voorstellen nodig. Om die reden zal het college een strategisch team inrichten die op basis van het kader besluit over de toekenning van gelden aan projecten. Daarmee borgt het college zorgvuldige toepassing van de kaders en objectiviteit in de besluitvorming. Besluiten van dit team worden in een vast format vastgelegd en afgestemd binnen de reguliere verantwoordingslijnen. Deze transparantie in de besluitvorming is ook nodig omdat mogelijk ook keuzes gemaakt moeten worden. Rode draad daarbij is dat wordt ingezet op projecten die het meest bijdragen aan de behoefte en nauw aansluiten bij inwonervensen en leefbaarheidsindicatoren.

7.4 Actuele ontwikkelingen woningbouwagenda

Groeiambitie Vijfheerenlanden

Deze investeringsagenda is afgestemd op het huidige woningbouwprogramma dat voorziet in de bouw van 5.000 woningen tot 2040. Regionale ontwikkelingen laten echter een ontwikkeling in de behoefte zien met een aanvullende vraag aan Vijfheerenlanden. Deze vraag resulteert tot een versnelling van de productie met 1.012 woningen in de periode tot 2033. In principe lijkt deze versnelling haalbaar mits het provinciaal commitment ook leidt tot de nodige steun vanuit ruimtelijk en financieel perspectief¹.

In de volgende editie van deze investeringsagenda (uiterlijk kadernota 2027) zal deze toegenomen vraag verder worden uitgewerkt. Voor zover mogelijk zullen in de begroting van 2026 de eerste contouren daarvoor in beeld worden gebracht. Op dit moment gaat deze agenda nog uit van de oorspronkelijke ambitie van 5.000 woningen. Dat leidt tot een bevolkingsgroei van 7.000 extra inwoners tot 2040. De huidige prognoses laten echter zien dat de groei van 7.000 inwoners al in 2033 gerealiseerd kan zijn, zie daarvoor ook onderstaande grafiek.

Een groeiambitie is voor onze gemeente niet vastgesteld en valt buiten het kader van deze investeringsagenda. Tegelijk ontstaat in genoemde ontwikkelingen wel de aanleiding om hier in de komende bestuursperiode een beeld van te vormen. Ter illustratie, als Vijfheerenlanden haar ambities conform planning realiseert bereiken we in 2033 een inwoneraantal van 70.000 inwoners. Doorontwikkeling op dit tempo zou in 2040 leiden tot ca. 77.000 inwoners. Vraag die zich voordoet is wanneer Vijfheerenlanden een beheergemeente wil zijn en haar strategie gaat richten op consolidatie in plaats van groei. Feit is dat de toenemende vraag vanuit regio en provincie op het gebied van woningbouw nu al duidelijk maakt dat een doorgroei tot +75.000 inwoners tot 2040 een realistische schatting lijkt.

¹ Zie hiervoor tussenbalans propositie VHL 2025

Samenwerking

De woningbouwagenda en verdere ontwikkeling van Vijfheerenlanden is onlosmakelijk verbonden met de ontwikkeling van onze provincie en, meer direct, onze regio. Gezamenlijke inzet op woningbouw en vanuit breder perspectief op 'gezond leven in een stedelijke regio' (Integraal Regionaal Perspectief IRP U-10) vraagt in de toekomst om meer focus en structuur dan tot op heden is voorzien. Om die reden wordt regionaal ingezet op gebiedsallianties en ontwikkelt Vijfheerenlanden een agenda op samenwerking en lobby. Zo bouwt Vijfheerenlanden aan gestructureerde en gezamenlijke inzet op de doorontwikkeling van onze provincie, regio en gemeente.

Cofinanciering

Deze investeringsagenda voorziet in de noodzakelijke investeringsruimte om onze groei te faciliteren. Vijfheerenlanden wil deze ruimte inzetten als cofinanciering. Om die reden ontwikkelt Vijfheerenlanden een gestructureerde inzet op verwerving van subsidies. Een brede inventarisatie van onze opgaven zal leiden tot gericht zoeken van medekostendragers. In volgende edities van deze agenda zal daarom het overzicht van te plannen investeringen worden uitgebreid met een overzicht van kostendragers en (te verwerven) subsidies.

Uitvoering

De impact van deze agenda op onze organisatiekracht is substantieel. Momenteel worden steeds meer projecten ingericht om aangewezen locaties tot realisatie te brengen. De vraag vanuit deze projecten aan betrokken (interne) adviseurs neemt navenant toe en zal tot keuzes moeten leiden. De recent ingezette organisatieontwikkeling met meer ruimte voor sturing draagt hier positief aan bij.

De samenwerking met regio en provincie is hierin zoals aangegeven randvoorwaardelijk maar sluit effecten op de staande organisatie niet uit. Momenteel worden deze effecten nader uitgewerkt, vanaf begrotingsjaar 2027 zullen effecten op de organisatie onderdeel van de begroting zijn. Juist ook om tot een goede afweging te komen tussen flexibel en vast in te richten capaciteit.

Prioriteren noodzakelijk

Realisatie van onze doelen op het gebied van woningbouw is uitdagend maar niet onmogelijk. Feitelijk betekent de vastgestelde ambitie dat de gemiddelde bouwstroom van circa 400 woningen op peil moet blijven. Echter, we kunnen minder rekenen op een continue bouwstroom vanuit grotere projecten als Broekgraaf en Hoef & Haag. Daarnaast nemen de eisen ten aanzien van het woningbouwprogramma toe en zijn de huidige tijdsomstandigheden uitdagend. Een blijvend commitment op deze gezamenlijke opgave is derhalve nodig evenals een gezamenlijke focus. Dit kan leiden tot keuzes voor grotere ontwikkelingen op korte termijn en relatief kleinere ontwikkelingen in een ander tempo. De inzet is gericht op prioriteit op de nodige productie in combinatie met spreiding over al onze kernen. Het kan echter ook nodig zijn keuzes te maken en kleine ontwikkelingen enigszins te temporeren.

Relatie woningbouwmonitor

De investeringsagenda is nauw verwant aan onze woningbouwopgave. De sturing op deze opgave loopt via de Uitvoeringsagenda Wonen. Door de "Raadsinformatiebrief (RIB) uitvoeringsagenda wonen" met de woningbouwmonitor als bijlage, wordt de raad tot op heden steeds geïnformeerd over de voortgang. De bedoeling is dat deze, ook voor onze inwoners relevante informatie, ook via onze website en door middel van digitale nieuwsbrieven ontsloten gaat worden. Overwogen wordt nog om in de begrotingsparagraaf Ruimtelijke Ontwikkeling alle informatie te bundelen zodat de woningbouwmonitor in directe samenhang met de investeringsagenda gelezen kan

worden. Deze paragraaf kan de losse exemplaren van de RIB en de Woningbouwmonitor op termijn vervangen.

Projectenlijst- toepassing voorlopig afwegingskader

Voorwaardenscheppend

Kader: Een financieringsbehoefte moet binnen de vier doelen van deze agenda vallen en voldoen aan de opgenomen kaders, met uitzondering van kader 4. Projecten die ook aan kader 4 voldoen krijgen voorrang op nieuwe initiatieven.

Tunnel Broekgraaf

Afwegingskader investeringsprogramma	
Kader	Voldoet ja/nee
1-Draagt bij aan ambities uit gebieds- of dorpswoonvisie	Gebiedsvisie in ontwikkeling
2-Betreft niet verhaalbare kosten voor bovenwijkse voorzieningen en/of gebiedsoverstijgende belangen?	✓
3-Realisatie is te voorzien voor 2040? (tijdshorizon agenda) +planning	✓
4-Noodzaak vanuit bestaande situatie?	✓
Realistisch en uitvoerbaar?	Voldoet ja/nee
5-Omvang investeringsbehoefte duidelijk?	✓
6-Overige dekkingsbronnen reeds benut?	✓
7-Kansrijk voor Cofinanciering?	✓

Aime Bonnastraat

Afwegingskader investeringsprogramma	
Kader	Voldoet ja/nee
1-Draagt bij aan ambities uit gebieds- of dorpswoonvisie	✓
2-Betreft niet verhaalbare kosten voor bovenwijkse voorzieningen en/of gebiedsoverstijgende belangen?	✓
3-Realisatie is te voorzien voor 2040? (tijdshorizon agenda) +planning	✓
4-Noodzaak vanuit bestaande situatie?	✓
Realistisch en uitvoerbaar?	Voldoet ja/nee
5-Omvang investeringsbehoefte duidelijk?	✓
6-Overige dekkingsbronnen reeds benut?	✓
7-Kansrijk voor Cofinanciering?	✓

Kwaliteitsverhogend

AFWEGINGSCRITERIA KWALTEITSINVESTERINGEN T.B.V. BINNENSTADSVISIE LEERDAM		
VOORWAARDEN: -VOLDOEN AAN TENMINSTE DRIE VAN DE GENOEMDE CRITERIA -GEEN AFBREUK DOEN AAN DE OVERIGE CRITERIA.	VOLDOET	GEEN AFBREUK
1. Verbetering van de sociaaleconomische situatie in de wijk.	V	
2. Multifunctioneel ruimtegebruik en een kansrijke leeromgeving.		V
3. Behoud en versterking van onze landschappelijke en cultuurhistorische waarden.	V	
4. Duurzame werkgelegenheid.	V	
5. Een toekomstbestendige landbouwsector.		V
6. Recreatieve mogelijkheden passend bij onze identiteit.	V	
7. Voldoende, toegankelijke en bereikbare voorzieningen.	V	
8. Een leefomgeving die positieve gezondheid stimuleert.	V	
9. Goede wijken en een gezonde en veilige leefomgeving.	V	
10. Klimaatbestendigheid, biodiversiteit en een duurzame, energie- en klimaat neutrale inrichting.		V
Motivatie		
De vastgestelde Binnenstadvisie voor Leerdam draagt actief bij aan de volgende doelen 1. Compact kernwinkelgebied met onderscheidende deelgebieden. 2. Aantrekkelijk ontmoetings- en verblijfsgebied. 3. Versterken recreatie en toerisme ("extra glans"). 4. Goed bereikbaar en balans in verschillende vervoerswijzen. 5. Samenwerking betrokken partijen. en draagt daarmee bij aan 7 van de 10 opgenomen afwegingscriteria. Binnenstadvisie Leerdam Gemeente Vijfheerenlanden		

Bijlage 1 Pijplijnoverzicht

Dit overzicht vloeit voort uit toezeggingen die door het college zijn gedaan ter uitvoering van de motie vreemd aan de orde van de dag van 21 september 2023 ("systematiek kadernota en begroting aanpassen"), ook bekend als de motie "beter begroten". Onderdeel van deze toezeggingen betreffen het zowel bij de begroting als bij de kadernota opnemen van een overzicht van meerjarig nog niet in de begroting opgenomen projecten die wel een bepaalde bestuurlijke status hebben. Bijvoorbeeld omdat ze bestuurlijk onderwerp zijn van gesprek of een min of meer logisch gevolg zijn van visie of beleid. De eventuele toevoeging van projecten aan de begroting is jaarlijks onderdeel van het proces waarin de begroting voor het nieuwe begrotingsjaar wordt vastgesteld. Dit op voorstel van het college. Een project dat op het pijplijnoverzicht is opgenomen is financieel dus nog niet gedekt en is bedoeld om een beeld te geven bij de toekomstige investeringsbehoefte van Vijfheerenlanden.

Er kunnen dus een aantal redenen zijn waarom een project op het pijplijnoverzicht wordt opgenomen. Zo kan een project zijn opgenomen in een door de raad vastgesteld beleidsplan (bijvoorbeeld het integraal huisvestingsplan onderwijs) maar is het waarschijnlijke jaar van uitvoering van het project nog niet in de meerjarenraming van de begroting opgenomen (> 4 jaar). Ook kan er sprake zijn van projecten die inhoudelijk nog onvoldoende zijn uitgewerkt en waar nog belangrijke inhoudelijke keuzes door de raad moeten worden gemaakt, maar waarvan wel verwacht mag worden dat na het maken van deze keuzes, het project uitgevoerd gaat worden (bijvoorbeeld het project MFA Tiendweg). Tenslotte kan er sprake zijn van door de raad vastgestelde visies (bijvoorbeeld dorpswoonvisies of gebiedsvisies), waarin gewenste ontwikkelingen of projecten worden omschreven die echter inhoudelijk nog wel gebiedsgericht moeten worden uitgewerkt, onderling geprioriteerd en financieel worden afgewogen binnen de meerjarig beschikbare middelen. Hier ligt de relatie tussen het pijplijnoverzicht en de Investeringsagenda "Het goede leven". Deze categorie is wellicht het meest vaag maar gezien de omvang van deze investeringen is het wel van belang dat ze vroegtijdig in beeld zijn.

Benadrukt wordt dus, dat de bestuurlijke status van de op het pijplijnoverzicht opgenomen projecten sterk kan wisselen. Het is geenszins zeker dat een op dit overzicht opgenomen project uiteindelijk ook gerealiseerd zal worden. Hetzelfde geldt voor de opgenomen investeringsomvang, ook die dient in dit overzicht als richtinggevend te worden aangemerkt. Het pijplijnoverzicht is dus geen projectplanning maar geeft wel een goed inzicht in de bestuurlijke en financiële opgave die de gemeente Vijfheerenlanden heeft, wat betreft de in komende jaren inhoudelijk nog uit te werken, bestuurlijk af te wegen en eventueel financieel in te plannen projecten.

Beleidsthema / Investering	2026-2029	2030-2034	2035-2039
Binnensportaccommodaties	43.400	6.000	0
Nieuwbouw sportcentrum Berenschot Leerdam	43.000		
Renovatie gymzaal Noord Leerdam	400		
Renovatie gymzaal Het Knooppunt Everdingen		3.000	
Renovatie sporthal De Linde Meerkerk		PM	
Renovatie gymzaal Blommendal Meerkerk		PM	
Renovatie gymzaal Brandpunt Nieuwland		PM	
Renovatie gymzaal De Stoof Kedichem		3.000	
Onderwijshuisvesting	4.340	10.970	0
Renovatie Herédium Zijderveld	2.630		
Renovatie De Sterrenkijker Kedichem	1.710		
Renovatie Floris Radewijnsz Leerdam		2.490	
Renovatie Egbertusschool Vianen		3.090	
Renovatie Het Fundament Nieuwland		2.300	
Renovatie Het Kompas Lexmond		3.090	
Leerdam (1800 woningen)	33.700	16.700	0
Onderwijs	10.000		
Infrastructuur	10.000	10.000	
Sociaal - ontmoeting	5.000		
Leefbaarheid - groen	2.000		
Verkeersveiligheid	6.700	6.700	
Vianen (≥1000 woningen + werklandschappen)	9.250	18.250	0
Onderwijs		10.000	
Infrastructuur	7.000	6.000	
Verkeersveiligheid	2.250	2.250	
Meerkerk (≥600 woningen + werklandschappen)	11.250	1.750	0
Onderwijs	5.000		
Infrastructuur	1.500	1.000	
Sociaal - ontmoeting	4.000		
Verkeersveiligheid	750	750	
Hoef en Haag / Hagestein (≥280 + 80 woningen)	10.000	8.000	0
Onderwijs	10.000		
Sociaal - ontmoeting		8.000	
Lexmond (≥500 woningen + werklandschappen)	22.900	20.900	5.000
Infrastructuur	20.000	5.000	5.000
Leefbaarheid - groen	2000	15000	
Verkeersveiligheid	900	900	

Beleidsthema / Investering	2026-2029	2030-2034	2035-2039
Ameide (≥100 woningen)	2.625	2.625	0
Infrastructuur	2.500	2.500	
Verkeersveiligheid	125	125	
Schoonrewoerd (≥50 woningen)	5.062	62	0
Sociaal - ontmoeting	5.000		
Verkeersveiligheid	62	62	
Leerbroek (≥50 woningen)	1.000	1.000	0
Onderwijs	1.000	1.000	
Nieuwland (≥25 woningen)	4.000	20.000	0
Infrastructuur		20.000	
Sociaal - ontmoeting	4.000		
Hei- en Boeicop (≥50 woningen)	1.500	0	0
Sociaal - ontmoeting	1.500		
Zijderveld (≥60 woningen)	1.500	0	0
Onderwijs	500		
Infrastructuur	1.000		
Kwaliteitsinvesteringen	26.000	23.500	6.000
Leefbaarheid Centrum en buurtcentra Leerdam	2.500	2.500	
Toekomstbestendig werklandschap Nieuw Schaik Leerdam	1.000		
Verbinding Hagenweg-Binnenstad Vianen	2.500	2.500	
Toekomstbestendig werklandschap De Hagen Vianen	1.000		
Leefbaarheid Grote Geusplein Vianen	2.000		
Verbeteren dorpshart Meerkerk		2.500	
Toekomstbestending werklandschap Meerkerk I-IV	500	500	
Verbeteren dorpshart Lexmond	1.000	1.000	
Leefbaarheid dorpswoonvisies	6.000	5.000	4.000
GGM - regiodeal- landschap	7.500	7.500	
Accommodaties gezondheid, sport en ontmoeting	2.000	2.000	2.000
Totaal	176.527	129.757	11.000